

Univerzita Palackého v Olomouci

Filozofická fakulta

Katedra muzikologie

Bc. Jan Košulič

Free Jazz Trio – ikona olomoucké hudební scény

Free Jazz Trio – Icon of Olomouc Music Scene

Magisterská diplomová práce

Vedoucí práce: Mgr. Jan Blüml

Olomouc 2014

Prohlašuji, že jsem magisterskou diplomovou práci vypracoval samostatně, použil uvedené literatury, pramenů a využil odborných rad vedoucího práce.

V Olomouci dne 28. dubna 2014

Poděkování

Děkuji vedoucímu mé práce, Mgr. Janu Blümlovi, za cenné odborné rady, připomínky a nedocenitelnou pomoc při vedení mé diplomové práce. Velký dík patří všem členům skupiny Free Jazz Trio, především pak Petru Večeřovi a Josefu Bláhovi za zpřístupnění jejich rozsáhlých soukromých archivů a dlouhé debaty nad zpracovávanou problematikou. Poděkování patří také Haně Košuličové za jazykovou korekturu textu.

Obsah

Úvod.....	5
Stav pramenů a bádání.....	7
Pramenná základna práce.....	7
Literatura.....	8
60. a 70. léta – postupné formování Free Jazz Tria.....	11
Pozadí vzniku kapely.....	11
První roky Free Jazz Tria.....	14
Komplikace s bubeníky.....	21
80. léta – zlatý věk Free Jazz Tria.....	27
Počátek 80. let ve znamení velkých festivalů.....	27
Tišnovsko.....	37
1982 – dvakrát ve studiích Československé televize.....	42
Od Vsiska s Elektrickou sviní k volnějšimu projevu.....	45
Jidelny závodního stravování.....	48
Se Zárubou na Vlnobyťi.....	50
90. léta – bez Milana Opravila.....	58
Opravilův odchod – vyústění dlouhodobé krize?.....	58
Hospoda U Musea – Ponorka.....	62
S nahrávkami do nového tisíciletí.....	68
Od roku 2008 opět s barytonsaxofonem.....	75
Free Jazz Trio dnes.....	78
Estetika hudebního projevu Free Jazz Tria a její vývoj.....	80
Závěr.....	85
Shrnutí.....	87
Summary.....	88
Zusammenfassung.....	89
Soupis pramenů a literatury.....	91
Archivní prameny.....	91
Audiovizuální prameny.....	91
Recenze koncertů kapely.....	92
Bibliografie.....	95
Anotace.....	98

Úvod

Předkládaná magisterská diplomová práce je primárně monografií zaměřenou na olomouckou jazzovou kapelu existující od počátku 70. let pod názvem Free Jazz Trio. Cílem práce je komplexně představit odborné (případně i laické) veřejnosti tuto amatérskou jazzovou kapelu. Na pozadí historického a stylově-estetického vývoje této kapely však nastiňuje také podobu jazzové hudební scény v olomouckém regionu. Právě badatelskou činností na úrovni regionů je však nutné začít teoretickou reflexi historického, respektive uměleckého fenoménu, jakým je například právě československý a český jazz od poloviny 20. století.

Olomoucko má v podobě Free Jazz Tria neobjevený světový unikát. Svými uměleckými kvalitami a vytrvalostí se v kombinaci s čistě amatérskou bází kapely jakékoliv regionálnosti naprosto vymyká. Samozřejmě je nutné si uvědomit, že nadregionální výjimečnost Free Jazz Tria má jinou podstatu, než například věhlas některých českých jazzových emigrantů (např. Miroslava Vitouše či Jana Hammera). Vychází ze stylové unikátnosti, kterou se soubor jistě zapsal do paměti mnoha posluchačů jazzové hudby, ale například také z nesmírné a výjimečné autenticity projevu jak dlouholetého leadera Milana Opravila, tak dalších hudebníků, kteří Free Jazz Triem během jeho čtyřicetileté existence prošli.¹

Celá práce je ve své podstatě heuristická, pracuje pracuje s celou řadou pramenů. Díky tomu, že je stále možné dotazovat se na veškerou problematiku týkající se Free Jazz Tria jeho aktivních členů, bylo možné řadu pramenů kriticky zhodnotit a práci výrazně obohatit o přímé vzpomínky na jednotlivé události. Dějiny kapely přináší práce chronologicky a logicky je periodizuje. Pro dobrou základní orientaci v materiálu je základní periodizace provedena po dekáдах (resp. dvacetiletích). Jemnější dělení pak vychází především z personálního vývoje kapely, případně různých dalších významných událostí. V případě kapely, jakou je Free Jazz Trio, se však personální změny do značné míry (v některých případech i zcela) kryjí se zlomy v hudebním vývoji kapely. To je způsobeno hlavně tím, že u souboru, který svůj projev staví na značné míře sice idiomatičké, ale velmi volné improvizace, má každá osobnost zapojená do procesu

¹ Autenticitou je zde míněno především silné přesvědčení celé kapely o estetice jejího hudebního projevu a naprostá bezprostřednost živých vystoupení.

spontánní hudební tvorby velký podíl na jejím výsledném tvaru. Jako hierarchicky nejvyšší celky je možné v rámci dějiny Free Jazz Tria vnímat období pod vedením Milana Opravila (tedy 1972 – 1989) a bez něj (1989 – dosud).

Text je doplňován řadou dobových fotografií, které ve valné většině pochází z archivu členů Free Jazz Tria. Ty napomáhají jak k dokreslení atmosféry koncertů, tak k ilustraci expresivních pohybových kreací především Milana Opravila při koncertech. Na několika místech jsou pro vytvoření představy o hudebním jazyku kapely přidány také krátké notové ukázky transkribované z nahrávek.

Velmi důležitou přílohou práce, která pro případné další bádání může plnit i funkci užitečného pramene, je kompletní katalog koncertů Free Jazz Tria od roku 1972 prakticky do současnosti. Katalog zahrnuje přesné datum a místo konání koncertu, obsazení, ve kterém kapela hrála včetně příležitostných hostů, odehraný repertoár (v případě, že je z nějakého zdroje znám), soupisku dalších účinkujících (byli-li nějací a jsou-li známi) a recenzi bibliografii jednotlivých akcí. Tento katalog výrazně usnadňuje orientaci jak ve vystoupeních Free Jazz Tria, tak v ohlasech na činnost kapely v tisku.

Stav pramenů a bádání

Dnes se může zdát, že Free Jazz Trio stojí mimo oblast zájmu jazzové publicistiky. Nebylo tomu tak ovšem vždy. Vzhledem k tomu, že katalog koncertů, který je přílohou této práce, obsahuje podrobnou recenzi bibliografii všech známých článků o koncertech kapely, zmíníme se nyní o recenzích pouze velmi obecně. Podrobnosti o zajímavých či nějak významných člancích jsou zařazeny přímo do hlavní stati práce.

Nejen s recenzemi vystoupení souvisí jistá složitost v nazírání na problematiku pramenů a literatury prací zaměřených na populární hudbu. V případě některých publikovaných textů není snadné rozlišit, zda jde v kontextu konkrétního výzkumu o pramen či spíše literaturu. Hranice mezi oběma druhy materiálů je často nejasná. Řada knižních publikací má charakter memoárů, někdy dokonce až edice souboru pramenů. Přitom nechybí výklady historického kontextu či osobní názory autorů. V některých případech jsou pak takové publikace spíše pramenem (čerpá-li se z nich např. ve funkce edice), jindy zase literaturou (přejímají-li se postoje či názory autora). Předkládaná práce celkově řadí všechny knižní monografie a odborné články do literatury. I takto klasifikované práce se však mohou dostávat do role pramene. Naopak recenze koncertů práce klasifikuje jako prameny, které někdy mohou přebírat i roli literatury.

Pramenná základna práce

Do novin se Free Jazz Trio dostalo ihned po svých prvních vystoupeních v 70. letech. O jazzových festivalech, na kterých tehdy kapela vystupovala, se tehdy běžně psalo jak v regionálních denících², tak v hudebně zaměřených periodikách³. Vzhledem k tomu, že na většině festivalů Free Jazz Trio poněkud stylově vybočovalo z obvyklého programu, věnovali mu recenzenti obvykle pozornost přesahující pouhou zmínku o účasti. Díky tomu jsou právě články hodnotící jazzové festivaly velmi hodnotným zdrojem informací.

Zcela zásadním pramenem pro bádání zaměřené nejen na Free Jazz Trio, ale na olomouckou scénu populární hudby vůbec, jsou soukromé archivy aktivních účastníků hudebního dění. Současný bubeník Free Jazz Tria Petr Večeřa si již od 70. let vede velmi přesné písemné poznámky jak o koncertech jeho vlastních souborů, tak o akcích, které

2 Např. olomoucká *Stráž lidu*, informující 15. 2. 1972 o Olomouckých jazzových dnech.

3 Především *Jazz bulletin*, vydávaný Jazzovou sekcí Svazu hudebníků, a *Melodie*.

navštívil jako divák. Archivuje také množství novinových článků a dobových fotografií. Díky jeho ochotě a spolupráci je možné věnovat se i detailům akcí a koncertů, které by jinak byly již dávno zapomenuty, případně pouze mlhavě uloženy ve vzpomínkách jejich účastníků. Právě archiv Petra Večeři umožnil vznik přílohy této práce – kompletního katalogu koncertů Free Jazz Tria z let 1972-2013. Z tohoto archivu pochází také velká část faktografické základny celé práce. Významné bylo pro práci také zpřístupnění soukromého archivu Josefa Bláhy, obsahujícího především pozůstalost po Milanu Opravilovi (především korespondenci, noty, nahrávky a fotografie).

Řada informací v práci pochází ze soukromých archivů autora a vedoucího práce Jana Blümla – jde především o rozhovory a korespondence s J. Beránkem, J. Bláhou, J. Černým, I. Klementem, V. Kouřilem, A. Náplavou, R. Pogodou, L. Pospíšilem, K. Růžičkou, O. Smejkaem, V. Seyfertem, K. Srpem, M. Svobodou, P. Večeřou či E. Viklickým, dále pak dokumenty, plakáty, korespondence a jiné materiály k historii jazzu a populární hudby na střední Moravě.

Dějiny Free Jazz Tria (a v širším slova smyslu celého moravského a českého jazzu) se dotýká také několik souborů dokumentů, uložených ve státem spravovaných archivech – fond Jazzová sekce (pozůstalost – osobní archiv po Karlu Mašitovi, kterou získal Ústav pro soudobé dějiny AV ČR a posléze Národní archiv. Fond zůstal prozatím nezpracovaný, momentálně je v péči 6. oddělení Národního archivu) a dále fondy Okresní kulturní středisko Olomouc (1968-1991) a Park kultury a oddechu Olomouc uložené ve Státním okresním archivu Olomouc.

Literatura

Free Jazz Triu věnoval vždy zvýšenou pozornost publicista a jeden z velmi aktivních členů Jazzové sekce Vladimír Kouřil⁴. O kapele napsal řadu článků, recenzoval také nahrávky, které Free Jazz Trio vlastním nákladem vydalo. Kouřil je také jediným autorem, který se Free Jazz Triu soustavněji věnoval i mimo recenzní činnost.

4 Stále aktivní Kouřil se od 70. let věnoval psaní článků o jazzové hudbě především pro *Jazz bulletin* Jazzové sekce, psal ale také do zahraničního časopisu *Jazz forum*. Dnes pravidelně přispívá do kulturního magazínu UNI, který vydává společnost Unijazz částečně navazující na činnost Jazzové sekce, a také do různých kulturních rubrik českých deníků a časopisů. Je autorem několika knih zaměřených na historii československé jazzové scény a Jazzové sekce. Právě Kouřilovy práce jsou mnohdy na zmiňovaném pomezí mezi literaturou a pramenem.

Olomouckou kapelu zmiňuje Kouřil také ve svých dvou publikacích o životě Jazzové sekce, resp. o hudební kultuře za dob normalizace vůbec – *Jazzová sekce v čase a nečase: 1971 - 1987*⁵ a *Divná hudba dob minulých*⁶. Obě knihy jsou velmi cenným svědectvím o podobě nejen hudební kultury především v 70. a 80. letech 20. století. První ze zmíněných knih se také velmi podrobně věnuje Pražským jazzovým dnům – jazzovém festivalu pořádanému Jazzovou sekcí, kterého se členové Free Jazz Tria účastnili jako účinkující i jako diváci. O Free Jazz Triu již publikoval dva články také autor předkládané práce.⁷ V brzké době se také díky grantové podpoře chystá vydání rozsáhlé monografie zaměřené na Free Jazz Trio autorů Blümla a Košuliče. Kniha bude obsahovat také multimediální DVD přílohu se záznamem jednoho z koncertů Free Jazz Tria a studijní partituru vybrané skladby.

Poměrně malá pozornost je v naší literatuře věnována nejen Free Jazz Triu samotnému, ale také free jazzu jako fenoménu. Přesto, že olomoucká kapela byla na koncertních pódiiích většinou velmi úspěšná a dobře přijatá, free jazz samotný se u nás nikdy příliš nerozšířil. Tomu odpovídá i relativně nízká úroveň jeho teoretické reflexe. Heslo o free jazzu samozřejmě nechybí ve věcné části Encyklopedii jazzu a moderní populární hudby⁸, stejně jako samostatné heslo o Free Jazz Triu v části jmenné⁹. Heslo free jazz nalezneme samozřejmě také ve světových encyklopediích – např. ve slovníku Grove Dictionary of Music and Musicians.¹⁰

Badatelská pozornost se v poslední době obrací k populární a jazzové hudbě přímo na Olomoucku (potažmo na Moravě) především díky osobnosti Jana Blümla a díky koordinační práci olomoucké Katedry muzikologie FF UP. V současné době vzniká magisterská práce o Emilu Viklickém, v loňském roce byla obhájena bakalářská práce o brněnském rodákovi, skladateli a kontrabasistovi Vincenci Kummerovi¹¹. Blüml již

5 Kouřil, V.: *Jazzová sekce v čase a nečase: 1971-1987*, Praha 1999.

6 Kouřil, V.: *Divná hudba dob nekalých*, Praha 2006.

7 Košulič, Jan: Koncertní činnost kapely Free Jazz Trio v letech 1972-2012, *Musicologica Olomucensia*, 2012, č. 15, s. 67-78. Košulič, Jan: Stručná historie olomoucké kapely Free Jazz Trio. *Muzikologické fórum*, 2013, č. 2, s. 80-84.

8 Matzner, Antonín: Free jazz, in: Matzner, Antonín – Poledňák, Ivan – Wasserberger, Igor a kol.: *Encyklopedie jazzu a moderní populární hudby, část věcná*, Praha 1983, s. 104-106.

9 Starý, Jiří: Free Jazz Trio Olomouc, in: Matzner, A. – Poledňák, I. – Wasserberger, I. a kol.: *Encyklopedie jazzu a moderní populární hudby, československá scéna*, Praha 1990, s. 145.

10 ROBINSON, Bradford. Free jazz [online]. [cit. 2014-04-28]. Dostupné z: http://www.oxfordmusiconline.com/subscriber/article/grove/music/10185?q=free+jazz&search=quick&pos=2&_start=1#firsthit

11 Ševečka, Daniel: *Vincenc Kummer. Život a dílo*. Bakalářská práce, obhájena 2013 na Katedře

publikoval několik článků zaměřených na olomouckou hudební kulturu¹² a je autorem kapitoly o populární hudbě v Olomouci v rámci právě dokončované publikace *Hudba v Olomouci*, vzniklé v rámci rozsáhlého grantového projektu *Morava a Svět*.¹³

Pozoruhodně málo literatury nacházíme nejen v českém, ale i světovém kontextu o fenoménu improvizované hudby a možnostech její teoretické reflexe (chceme-li analýzy). Heslo o jazzové improvizaci samozřejmě zahrnuje již zmiňovaná kolektivní práce *Encyklopedie jazzu a moderní populární hudby*.¹⁴ Všeobecné podstatě improvizace se věnuje například známý průkopník neidiomatické improvizované hudby kytarista Derek Bailey ve své knize *Improvisation. It's Nature and Practise in Music*¹⁵. Ačkoliv Baileyho text není primárně zaměřen na Jazz, řada jeho myšlenek je právě na volnější jazzové projevy aplikovatelná. Dvě významné publikace věnující se improvizaci v jazzu vznikly v americkém Chicagu – *Thinking in Jazz. The Infinite Art of Improvisation*¹⁶ Paula Berlinera a *Sayin' Something. Jazz improvisation and interaction*¹⁷ Ingrid Monsonové. Především práce Monsonové přináší řadu zajímavých myšlenek o vzájemné komunikaci mezi jazzovými hudebníky, která je vlastně základem improvizovaného projevu nejen Free Jazz Tria.

muzikologie FF UP v Olomouci.

- 12 Blüml, J.: Nástin vývoje olomoucké rockové a alternativní scény v letech 1960–2010, *Musicologica Olomucensia*, 2012, č. 15, s. 29-39. Blüml, J.: K problematice regionálního výzkumu s přihlédnutím k olomoucké hudební scéně, *Muzikologické fórum*, 2013, č. 2, s. 111-114. Blüml, J.: Z kulturní historie rockové hudby v Olomouci: Water-Supply Spectres (1970–1979), *Musicologica Olomucensia*, 2013, č. 17, s. 39-56.
- 13 Blüml, J.: Populární a jazzová hudba, in: Vičar, J. a kol., *Hudba v Olomouci 1945–2010*, Olomouc 2013.
- 14 Matzner, Antonín: Improvizace, in: Matzner, Antonín – Poledňák, Ivan – Wasserberger, Igor a kol.: *Encyklopedie jazzu a moderní populární hudby, část věcná*, Praha 1983, s. 145-159.
- 15 Bailey, Derek: *Improvisation. Its Nature and Practise in Music*, Ashborune, 1980.
- 16 Berliner, Paul F.: *Thinking in Jazz. The Infinite Art of Improvisation*, Chicago 1994.
- 17 Monson, Ingrid: *Saying something. Jazz improvisation and interaction*, Chicago 1997.

60. a 70. léta – postupné formování Free Jazz Tria

Pozadí vzniku kapely

Vzniku Free Jazz Tria na počátku sedmdesátých let předcházela celá řada hudebních i osobních událostí. Antonín Náplava a Milan Opravil, dva zakládající členové pozdějšího Free Jazz Tria, se poprvé potkali na Střední průmyslové škole v Lipníku nad Bečvou. „S Opravilem se znám od roku 1956, chodili jsme do školy v Lipníku. On byl 'hippies' a hrál tam rock and roll s místní kapelou. Také byl členem školní skupiny, která hrála taneční věci, kalypso a tak podobně.¹⁸ Jednou jsem s nimi hrál záskokem, tam to všechno začalo.“¹⁹ Náplava a Opravil se posléze potkali v Olomouci, kde se oba stali nedílnou součástí místní hudební scény. Nejen že hráli v celé řadě jazzových a tanečních kapel, ale také spolu jezdili na koncerty a festivaly včetně pražského Mezinárodního jazzového festivalu. Ten byl pro mnoho českých hudebníků zásadním zdrojem inspirace a nových podnětů ze zahraničí. Olomoučtí hudebníci na Mezinárodním jazzovém festivalu zhlédli vystoupení např. Charlese Lloyda, Paula Bleye, Buddyho Riche a Johna Surmana. Právě hudba Johna Surmana pak v první polovině 70. let měla zásadní vliv na formování nového hudebního výrazu Free Jazz Tria.

První soubor, který již velmi úzce souvisí s pozdějším vznikem Free Jazz Tria, vznikl v Olomouci v roce 1963 pod názvem Q 63 a působil zhruba dva roky. Jeho uměleckým vedoucím byl klavírista Jan Straka. Dále zde zpívala Míla Škrobáková, na kontrabas hrál Vladimír Pokorný, na saxofon Milan Opravil a na bicí se střídali Antonín Náplava s Karlem Hotovým. Kapela koncertovala pravidelně v každou neděli v restauraci Na Bělidlech, přičemž večer měl úvodní část koncertní a následující část taneční. Hrály se především jazzové standardy. Kapela Q 63 také působila v olomouckém divadle malých forem Skumafka, ne nepodobném pražskému Semaforu. Jana Straku vystřídal Ivo Kučírek, který měl (podobně jako bubeník Hotový) díky studiím blízké styky s pražskou hudební scénou a vytvářel tak spojovací článek mezi Olomoucí a Prahou. Oba navštěvovali pražskou kavárnu Viola, která byla místem pravidelných setkání pražských jazzmanů. Na činnost Q 63 navázala kapela Absolutní jazzové trio Náplavy, Kučírka a Pokorného. V Absolutním jazzovém triu příležitostně hrál i Milan Opravil a trumpetista

18 Opravil hrál v této kapele na klavír, nikoliv na saxofon.

19 Rozhovor s Antonínem Náplavou z 8. 1. 2013, archiv Jana Košuliče.

Jiří Neradílek.²⁰ Kapela fungovala do roku 1967, kdy Kučírek po škole nastoupil do civilního zaměstnání a Pokorný se připojil k souboru Petra Junka. Pravidelně vystupovala např. v olomouckém Domě pionýrů a mládeže, klubu DEX, Domě armády, Geislerově sále Parku kultury a oddechu či v restauraci Bristol.²¹

Budoucí bubeník Free Jazz Tria Náplava se zhruba v polovině 60. let v Olomouci potkal při vystoupení s Absolutním jazzovým triem v Domě pionýrů a mládeže s mladým klavíristou Emilem Viklickým (narozen 1948). Podle Náplavova rukopisu o dějinách jazzu v Olomouci Viklického styl hry na klavír Kučírka příliš nezaujal: „*Jeho styl hry byl odlišný od dosavadního způsobu Ivo Kučírka. Fenomén Viklický byl zpočátku Kučírkem odmítnut (byl znát rhythm and blues)*“²²

V této době byl Náplava okouzlen hudbou Paula Bleye, kterou slyšel v roce 1966 na Mezinárodním jazzovém festivalu. Krátce poté založil trio s Viklickým a kontrabasistou Josefem Pešou, inspirované právě Paulem Bleyem.²³ Podle vzpomínek Viklického byl free jazzovým konceptem nadšen především Náplava: „*Náplava chtěl hrát free jazz, bylo to spíše z jeho strany. On mě právě montoval do Paula Bleye. Ale mě to bavilo, protože ta svoboda byla veliká. Já v té době také vsiřebával rockovou hudbu, to ale o několik let staršího Náplavu moc nebavilo, on byl zatížený na moderní jazz a free jazz, říkal: 'hele na to se vykašli, na ty rockový věci...'*“²⁴ Náplava v souvislosti s triem vzpomíná na koncerty ve studentském klubu v olomoucké Švédské ulici, kdy je obsluha po hodinovém vystoupení nabádala k jeho ukončení.²⁵ Viklický v Olomouci kromě tohoto tria založil několik dalších souborů – například kvartet Musica Magica, se kterým hrával kromě jiných také Opravil a Černý, či později hardbopový sextet (opět s Opravilem). Tento sextet se posléze zúžil pouze na kvartet a koncertoval pod názvem Jazz Q. E. V., tedy zkráceně Jazz Quartet Emila Viklického.

20 Jiří Neradílek v 60. letech experimentoval s užitím violoncella a lesního rohu v jazzu v návaznosti na progresivní jazz a cool jazz 50. let.

21 Náplava, Antonín: Jak vzniknul jazz v městě Holomóc [rukopis., 3 strany], napsáno v srpnu 2003, doplněno v roce 2004 poznámkami P. Večeří a E. Viklického, archiv Jana Košuliče.

22 Tamtéž.

23 Kouřil, Vladimír: Free Jazz Trio – Ze života jazzové avantgardy v srdci Evropy, *His Voice*, 2009, č. 2, s. 12-15.

24 Rozhovor s Emilem Viklickým z 3. 12. 2013, archiv Jana Blůmla.

25 Rozhovor s Antonínem Náplavou z 8. 12. 2013, archiv Jana Košuliče.



Obr 1: Jazz Sextet Emila Viklického při vystoupení v dnes již neexistující Galerii výtvarného umění v Hynaisově ulici na jaře roku 1969. Na fotografii jsou zleva Viklický, Černý, Opravil, Náplava (skrytý za Opravilem), Milan Grecman a Jiří Grúz. Archiv Petra Večeři.

První roky Free Jazz Tria

V červenci 1971 nastoupil Emil Viklický vojenskou službu v Armádním uměleckém sboru. Uzavřel tím v podstatě celou kapitolu svého působení na olomoucké jazzové scéně. V Olomouci po něm zbylo torzo jeho bývalého kvartetu Jazz Q. E. V. Uměleckým vedoucím tímto způsobem vzniklého tria se stal jeho nejzkušenější člen – saxofonista Milan Opravil, na kontrabas hrál Josef Černý a na bicí Antonín Náplava. Trio se hudebně velmi výrazně vymezilo oproti většině tehdejší jazzové produkce u nás především na základě již zmiňovaného vlivu Johna Surmana, kterého olomoučtí hudebníci slyšeli na pražském Mezinárodním hudebním festivalu. Expresivní free jazzový projev, který tehdy do Prahy Surman přivezl, byl a i dnes stále je celé řadě jazzových posluchačů i hudebníku nepříliš blízký. Opravil v něm však našel svou vlastní hudební identitu, kterou následně neskutečně vytrvale a aktivně prosazoval až do konce 80. let. Surman samozřejmě nebyl jediným Opravilovým vzorem. Jelikož během svého působení ve Free Jazz Triu repertoár přinášel z většiny právě Opravil, můžeme si o jeho inspiracích udělat poměrně jasnou představu na základě několika známých programů vystoupení kapely.²⁶ Narazíme zde kromě Surmana také na Alberta Mangelsdorfa, Krzysztofa Komeda, Ornette Coleman, Barre Phillipse, Jana Urbaniaka, Thelonia Monka, Keitha Jarreta a řadu dalších. Záběr avantgardně orientovaného repertoáru, který Opravil pro Free Jazz Trio vybíral, poukazuje (zvláště vezmeme-li v potaz, že šlo o kapelu fungující na amatérské bázi!) na jeho značný přehled ve světovém jazzu. Přesto, že byl Opravil saxofonistou samoukem, vypracoval se technicky na úroveň srovnatelnou s tehdejšími republikovými špičkami.²⁷ Je zajímavé, jakým způsobem se sám dostal právě k barytonsaxofonu: „Ze zvuků všech saxofonů jsem si nejvíce oblíbil baryton, a to díky jeho zvukové příbuznosti se stejnojmenným zpěvným hlasem a s violoncellem, také pod vlivem hry Gerryho Mulligana. Od počátku hraji na nástroj Weltklang z NDR. Osadil jsem si ho amatérsky vyráběnou plexisklovou hubicí, a přestože jsem už mnohokrát pošilhával po Selmeru nebo Larsenu, jsem jí dosud věrný. Altsaxofon mám domácí výroby, rovněž plátky užívám naše, protože jsem vůči nim snad až příliš agresivní, volím ty nejtvrďší. Způsob tvoření přefuků jsem si vypracoval sám a na mechaniku obou nástrojů jsem si již zvykl.“²⁸ Opravilem zmíněný vliv free jazzu na hony vzdáleného

26 Je-li repertoár koncertů Free Jazz Tria znám, uvádí jej přiložený katalog koncertů kapely.

27 Opravil se učil hrát na klavír v Kroměříži v hudební škole Moravan. Posléze se začal sám učit nejdříve na altsaxofon poté i na barytonsaxofon.

28 Otázka měsíce: na jaký nástroj hrajete a proč?, *Melodie*, 1983, č. 5, s. 160.

Gerryho Mulligana je dalším důkazem jeho širokého hudebního rozhledu.

Na prvním koncertě, který sami členové považují za začátek éry Free Jazz Tria, vystoupila kapela ještě pod názvem Jazz Q. E. V. Bylo jím vystoupení na prvním ročníku Olomouckých jazzových dnů²⁹ ve čtvrtek 10. února 1972 ve Václavkově sále olomouckého Vlastivědného ústavu. Olomoucké jazzové dny pořádalo oddělení zájmové kulturní činnosti Okresního kulturního střediska Olomouc, Krajská rada ZUČ SmKNV Ostrava a Svaz hudebníků – pobočka Olomouc.³⁰ Festival tvořily dva koncerty ve Václavkově sále (10. a 11. února), dvě jam sessions v Divadle hudby a jeden jazzový seminář. Oba koncerty byly zcela vyprodané, jazzového semináře pod vedením Karla Velebného a členů jeho SHQ Praha se zúčastnilo kolem 80 posluchačů.³¹



Obr 2: Free Jazz Trio na 1. Olomouckých jazzových dnech. Zleva Milan Opravil, Josef Černý. Archiv Petra Večeři.

29 O prvních Olomouckých jazzových dnech viz. např.: „Olomoucké jazzové dny úspěšné“, *Stráž lidu*, 15. 2. 1972, s. 4. Kobza, František: „Ohlédnutí za prvním ročníkem OJD“, *Jazz, festivalový bulletin OJD 1973*, s. 2. OKS Olomouc 1973. Soubor Olomoucké jazzové dny, uloženo ve Státním okresním archivu Olomouc, Fond Okresní kulturní středisko Olomouc 1968 – 1991, inv. č. 107, karton 13.

30 Olomoucké jazzové dny – hodnocení, sepsal 10. dubna 1972 František Kobza. Uloženo ve SOkA Olomouc, fond Okresního kulturního střediska.

31 Tamtéž.

Na čtvrtěním koncertě vystoupily kapely v následujícím pořadí: Perpetum, Olomoucký dixieland, Jazz Q. E. V., Trio M. Petračovské, SHQ, Academic jazz band Přerov, Junk & Trio. V pátek potom Six Friends, opět Junk & Trio, Jazz q AUS VN Praha, Old time jazz band Loučná n. D., Franz Schulhauser Q, J. Stivín & R. Dašek „Tadnem“ Praha.

Dramaturgie koncertů dvojnásobným uvedením tria Petra Junka potvrzuje jeho velký význam a oblibu. Petr Junk představoval se svými soubory jistou protiváhu Free Jazz Tria v rámci olomoucké hudební scény. Na Junka vzpomínal Náplava: „Junk měl asi méně posluchačů, byla to taková zádušná, studená hudba. Ono se to dlouho poslouchat nedalo, ale určitě v té době neměl konkurenci. Viklický se mu vyrovnal až v sedmdesátých letech, kdy šel hodně rychle nahoru. Junk nebyl průbojný, to bylo překážkou jeho širší známosti. Byl uzavřený a trémista.“³² Vysoká organizovanost a klid, který Náplava označuje jako zádušnost, byly v ostrém kontrastu s expresivním hudebním (a pódiovým) projevem Free Jazz Tria.

Další známé vystoupení Free Jazz Tria proběhlo pravděpodobně až na následujícím ročníku Olomouckých jazzových dnů³³. Podle Antonína Náplavy sice mezi těmito dvěma festivaly kapela vystoupila na bližší nespecifikovaných syrečkových hodech, o kterých se však nepodařilo dohledat žádnou písemnou zmínku.³⁴

Na druhých Olomouckých jazzových dnech vystoupilo Free Jazz Trio 2. března 1973 (první festivalový den) v rámci koncertu Jazz Nonstop opět ve Václavkově sále. Z tohoto koncertu máme první zprávu o konkrétním repertoáru – kapela zahrála dvě skladby Johna Surmana – *Incantation* a *Oh Dear*.³⁵ Kromě koncertu Free Jazz Tria vystoupil v rámci festivalu také 23. února saxofonista Opravil jako Junkův host u příležitosti vernisáže výstavy „Jak Češi objevovali jazz“.³⁶

32 Rozhovor s Antonínem Náplavou z 8. 1. 2013, archiv Jana Košuliče.

33 O druhých Olomouckých jazzových dnech viz. např.: Beránek, Jan: „Protože jsou jazzově nejmladší“, *Jazz*, č. 13, 1973, s. 2. Dokumenty, týkající se Olomouckých jazzových dnů z archivního fondu Okresní kulturní středisko Olomouc, uloženého v SOKA Olomouc.

34 Informaci Antonín Náplava sdělil Košuličovi v rámci nenahrávaného rozhovoru během přestávky koncertu Free Jazz Tria v olomoucké Ponorce v květnu 2012. Tuto akci si nepamatují ani ostatní členové Free Jazz Tria.

35 Dopis Milana Opravila Okresnímu kulturnímu středisku, které festival pořádalo, z 31. 1. 1973.

36 Písemné poznámky Petra Večeří k dějinám Free Jazz Tria, archiv Jana Košuliče.



Obr 3: Milan Opravil na druhých Olomouckých jazzových dnech. Foto archiv Petra Večeri.

O necelý měsíc později, 31. března 1973, se Free Jazz Trio vydalo na další významný český jazzový festival – Národní amatérský jazzový festival³⁷. Ten se tradičně konal v mladoboleslavském Domě kultury. Festival byl zároveň soutěžní přehlídkou vystupujících kapel. Free Jazz Trio obdrželo od festivalového výboru a odborné poroty za své vystoupení ocenění ve formě bronzové plakety. Ludvík Šváb ve svém hodnocení festivalu upozorňuje, že z vystoupení Free Jazz Tria je stále patrný odkaz jejich vzoru – tria Johna Surmana, „*a to jak z přístupu k zvoleným tématům, tak i z jejich citlivého provedení.*“³⁸

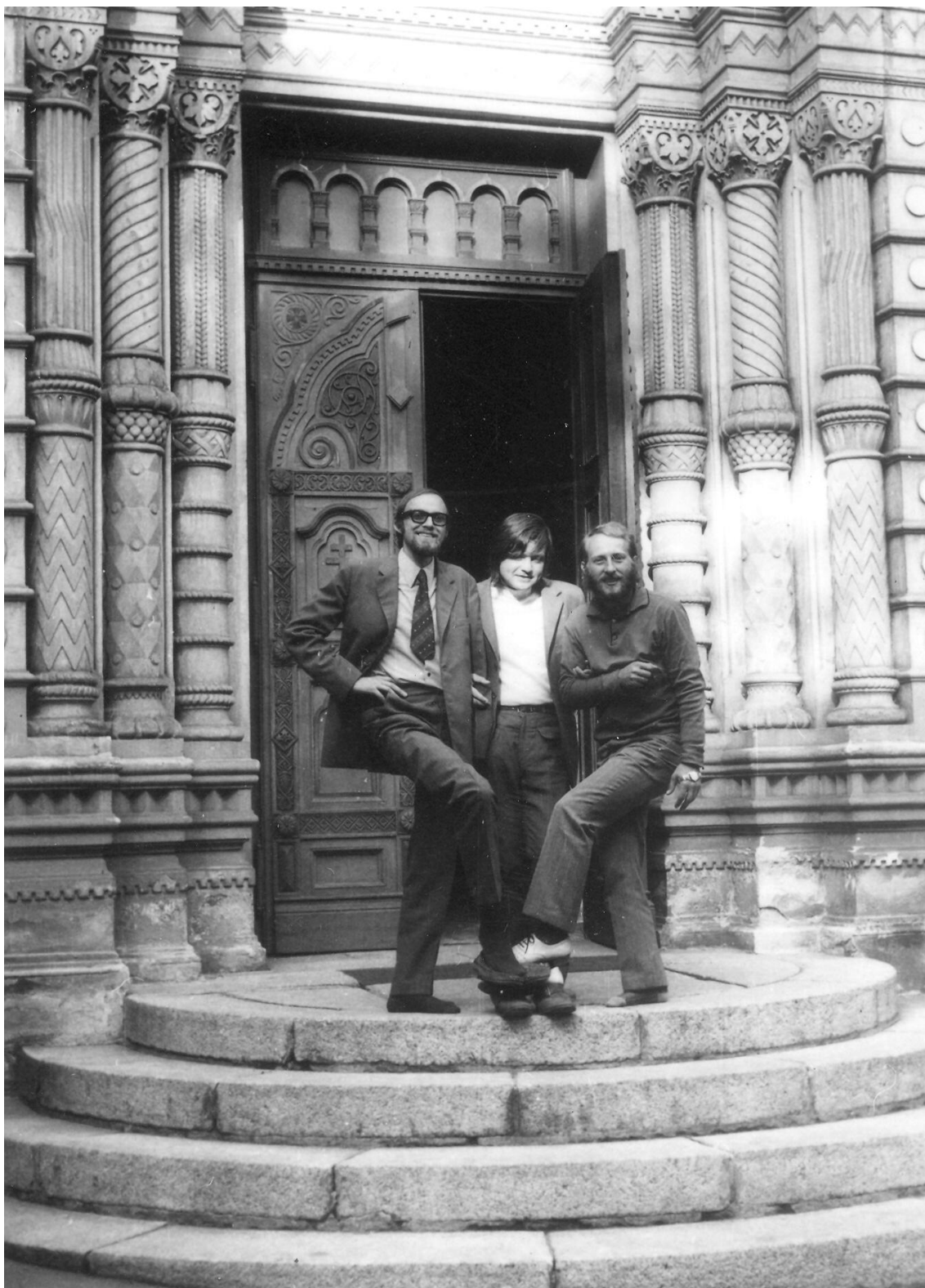


Obr 4: Bronzová plaketa – diplom pro Free Jazz Trio z NAJFu 1973.

V roce 1973 se již Free Jazz Trio začíná kromě festivalů vydávat také na klubová pódia – do karlovarského M Klubu, pražského klubu SSM Rubín a olomouckého klubu přírodovědců ve Vídeňské ulici. V roce 1973 se k Free Jazz Triu ale především přidává houslista, klarinetista, saxofonista a archeolog Josef Bláha (narozen 1946).

37 O Národním amatérském jazzovém festivalu (zažitá zkratka NAJF) 1973 viz. např.: Šváb, Ludvík: „Najf 73. Pátý festival, druhý národní“, *Jazz*, č. 6, 1973, s. 3-4. „Mladá Boleslav: Příjemné překvapení“, *Melodie*, č. 6, 1973, s. 174.

38 Šváb, Ludvík: „Najf 73. Pátý festival, druhý národní“, *Jazz*, č. 6, 1973, s. 3-4.



Obr 5: Zřejmě poslední fotografie Free Jazz Tria bez Josefa Bláhy – zleva Opravil, Náplava, Černý. Karlovy Vary 7. 7. 1973. Foto archiv Petra Večeři.

Z Jihlavy pocházející Bláha vystudoval hru na housle a klarinet na umělecké škole v Telči. Zde také v letech 1960–1963 během středoškolských studií působil ve školním orchestru. Později vystudoval Filozofickou fakultu Univerzity J. E. Purkyně v Brně, kde získal doktorský titul. Během vojenské služby hrál v tanečním orchestru útvaru v Jemnici. Do Olomouce se dostal díky své profesi archeologa po krátkém působení v Umělecko-historickém muzeu v Kroměříži. Zde pak navázal úzkou spolupráci nejenom s free jazzovým triem, ale i s tradicionalisticky založeným Olomouckým dixielandem. V době příchodu k Free Jazz Triu byl Bláha v nelehké životní situaci. Jako archeolog prováděl vykopávky v oblasti, kde se právě stavěly základy budoucího obchodního domu Prior. Významný nález jej však v kombinaci s vrozenou neústupností připravil o kariéru. „*Těsně před úředním a policejním ukončením výzkumu jsme objevili velevýznamný stavební objev – románskou rotundu. V ten moment jsme byli vykázáni ze staveniště Prioru. Já jsem pak 15. srpna dostal okamžitou výpověď a tím pro mne pro tento moment skončila má profesionální dráha. Bydlel jsem v boudě na staveništi, rovněž jsem byl odtud vystěhován. Tehdy to byla hrozná věc, protože výpověď byla za narušení socialistického společenského řádu a to tak závažným způsobem, že mé další setrvání v organizaci by mělo za následek narušení jejího dalšího chodu. Shodou okolností jsem se v té době, také na pracovišti Památkového ústavu, setkal s hudebníky tehdy velmi progresivní jazzové skupiny Free Jazz Trio. Právě situace kolem Prioru mne uvrhly do bližší spolupráce s nimi a vůbec vcítění se do muziky, kterou se člověk mohl odreagovat.*“ říká Bláha v dokumentu České televize.³⁹

39 Dokument České televize Josef Bláha archeolog a jazzman z roku 1997. Režie M. Mandič. Podrobněji Bláha situaci okolo výstavby Prioru popsal v rozhovoru pro Mladou frontu: „Protože dosavadní olomoučtí historiografové předpokládali, že kolem sv. Mořice byly vždycky, až do založení města, bažiny, byla pro výzkum více jak 800 metrů čtverečních stanovena maximální lhůta dva a půl měsíce. Ale již po čtrnácti dnech jsme se nestačili divit – objevili jsme zde několik horizontů pravěkého osídlení nad sebou. Dále pak slovanskou řemeslnickou osadu z 10. až 12. století. A také odpadní jámu věhlasné Mořické školy z doby kolem roku 1500 s unikátními nálezy školních potřeb a pomůcek. To jsem již psal svým nadřízeným, že vymezená lhůta na výzkum nebude stačit. A v polovině července, kdy jsme měli končit, jsme našli románskou rotundu a dům. Studenti pak vymysleli petici za pokračování výzkumu, kterou jsem jim pomohl zformulovat, usadili se na Horním náměstí a za 25 minut sebrali 80 podpisů. Pak je však sebrala bezpečnost a začalo vyšetřování, na jehož začátku bylo obvinění z trestného činu rozvracení republiky. Několik studentů bylo vyloučeno ze škol a já ještě v srpnu vyhozen z práce – naštěstí mě za tři měsíce vzali zpátky, byť jen na dobu určitou, abych zpracovával výsledky průzkumu. Nakonec jsem byl v lednu 1974 odsouzen jen za přečin „narušení funkce a činnosti státních a společenských organizací“ k pokutě 1600 Kč.“ Kůtner, Dušan: Bláha – Olomouc má výjimečné postavení, *MF Dnes*, 1. června 2002.

Komplikace s bubeníky

Rok 1973 znamenal pro Free Jazz Trio vlnu personálních změn na postu bicích nástrojů. Dosavadní bubeník Antonín Náplava se odstěhoval z Olomouce a pravidelnou spolupráci se souborem přerušil. Během následujících dvou let hrál s Free Jazz Triem jako host na několika koncertech Karel Hotový, 8. 6. 1975 dle Večeřových poznámek v Divadle hudby dokonce Emil Viklický.⁴⁰ „Stálým“ členem kapely byl však olomoucký bubeník Jiří Stratil. Ten byl známý například z dua s Emilem Pospíšilem, které hrálo psychedelický rock. Na jeho styl hry ve free jazzovém kontextu vzpomíná Večeřa: „Stratilovo vlastní hraní bylo z pohledu free jazzového hráče poměrně konvenční. Byl technicky dobře vybavený, ovládal swingové i rockové doprovody, měl smysl pro zvukomalebné hraní. Když srovnám tři bubeníky Free Jazz Tria Hotového, Stratila a Vykydala tak zase velkého rozdílu nevidím. Řekl bych, že zvukově se Free Jazz Trio sedmdesátých a osmdesátých let zase tak moc nelišilo, výrazný zlom nastal příchodem baskytaristy Lud'ka Záruby a poté odchodem Opravila na konci osmdesátých let.“⁴¹

Petr Večeřa (narozen 1956) nastoupil na post bubeníka Free Jazz Tria v roce 1976. Tehdy hrál v rockové kapele Water Supply Specters, zkráceně WSS.⁴² S Opravilem se potkal již v roce 1974, v následujícím roce si spolu poprvé zahráli na jam session ve sklepní zkušebně kapely WSS. Večeřa byl vždy v podstatě rockovým bubeníkem, s hraním jazzu neměl (především v porovnání s Opravilem, Bláhou a Černým) žádné zkušenosti. Opravil nebyl z jeho stylu hry příliš nadšený, a tak jej v roce 1977 vystřídal Miroslavem Vykydalem. Ten v kapele ovšem zůstal pouze do roku 1979, kdy Večeřa kapele svým návratem vyřešil personální krizi. Bláha a Večeřa se mírně rozcházejí ve zpětném pohledu na celou situaci. Podle Bláhova dopisu příteli Pavlu Šimkovi do Francie z 29. prosince 2012 musel Opravil Večeřu „... odnaučovat bigbítovým zlozvykům“, Večeřa sám však v této souvislosti vzpomíná spíše na kontrabasistu Černého.

I přes snahu - zřejmě jak Černého, tak Opravila - naučit Večeřu jazzovějšímu stylu hry zůstaly jeho rockové kořeny patrné až dodnes a staly se výrazným znakem celého projevu Free Jazz Tria. Po letech komentoval jeho hru v rozhovoru z 8. 6. 2013 s

40 Detailní informace o konkrétním personálním obsazení přináší katalog koncertů.

41 Elektronický dopis Petra Večeři z 28. 1. 2014, archiv Jana Blümla.

42 Více o WSS viz. Blüml, Jan: Z kulturní historie rockové hudby v Olomouci: Water-Supply Spectres (1970–1979), *Musicologica Olomucensia*, 2013, č. 17, s. 39-56.

Košuličem a Blümllem Večeřův předchůdce Náplava: „*Večeřa má jednu výhodu, zachovává furt nohy, on jede pořad, pořad mu tam něco rachotí. Je to rocková inspirace, on nehrál swing. Večeřa vychází z rocku.*“ Fúze jazzových a rockových elementů však svým způsobem učinila Free Jazz Trio ještě výjimečnějším nejen v rámci olomoucké hudební scény. Večeřa často staví proti komplikovaným a expresivním saxofonům a houslím relativně přímočaré rytmické struktury, jejichž vzájemný kontrast činí hudbu nezvyklou a atraktivní.

Období relativně rychlých změn na pozici bicích přineslo do vývoje Free Jazz Tria velmi významný prvek v podobě různých hostujících hudebníků. Vzhledem k tomu, že se od poloviny 70. let hostům na koncertech nikterak nebránilo, bylo pro její členy hraní s novými osobnostmi, přinášejícími stále nové hudební nápady, jistě velmi inspirativní. Pomineme-li již zmiňovaného Viklického a Hotového u bicích a Večeřu v roli perkusionisty (29. 11. 1975), proběhl první koncert s hostujícími muzikanty 6. 12. 1975 v olomouckém Tramp klubu. Na tomto koncertě v roli hostů zahráli Josef Martinec na trombon, J. Jurečka na suzafon a Ladislav Vrbna na trubku. Právě trumpetista olomouckého dixielandu Ladislav Vrba s kapelou příležitostně několikrát hrál i v několika následujících desetiletích. Na pro Olomouc významných třetích Olomouckých jazzových dnech s Free Jazz Triem 8. 10. 1977 vystoupila (kromě bubeníka Vykydala) klavíristka Eva Viklická. Fakt, že účast hostů nebyla omezena pouze na Olomouc (resp. neprobíhala tím způsobem, že měl někdo čas a chuť a tak tedy přišel), potvrzuje koncert 16. 9. 1978 na příbramských Coltraneovských dnech, kam se s Free Jazz Triem vypravili kromě Miroslava Vykydala také baskytarista Roman Doležel a již zmiňovaný suzafonista Jurečka.



Obr 6: Jiří Stratil jako host Free Jazz Tria v olomouckém Tramp Klubu. Foto archiv Petra Večeři.

I ve druhé polovině 70. let se Free Jazz Trio stále vydávalo na významné hudební festivaly. V roce 1974 se Free Jazz Trio zúčastnilo Jazz festivalu Český Těšín 74. Následující rok byl naopak na festivaly bohatý. Kapela se vypravila na tři důležité akce – Slánské jazzové dny (11. ledna 1975)⁴³, NAJF (15. března 1975)⁴⁴ a 3. Pražské jazzové dny (Mítink modernistů, 11. října 1975)⁴⁵. Nejistotu ve vnímání free jazzu a poněkud

⁴³ O Slánských jazzových dnech 1975 viz např.: Kavalier, Petr: „Slánské jazzové dny“, *Jazz*, č. 13, 1975, s. 7. Srp, Karel: „Amatéri ve Slaném“, *Melodie*, č. 3, 1975, s. 72.

⁴⁴ O NAJFu 1975 viz např.: Srp, Karel: „NAJF 1975, příliš štědrá porota“, *Melodie*, č. 6, 1975, s. 180.

⁴⁵ O 3. Pražských jazzových dnech 1975 viz např.: Benda, Aleš; Kavalier, Petr; Srp, Karel: „Pražské jazzové dny 1975“, *Jazz*, č. 15, 1975, s. 3-4. Dorůžka, Lubomír: „Za masovost, za rekordy. Na okraj III. Pražských jazzových dnů“, *Melodie*, č. 12, 1975, s. 373. Tarantová, Sylvie: „Když jde Prahou

nekonkrétní hodnocení koncertu Free Jazz Tria naznačuje úryvek recenze festivalu Petra Kavaliera: „*Při vyslovení slůvka free se nemohu zbavit již několik let staré představy, že se jedná o jakési fluidum nebo nadpřirozenou bytost, která někde podřimuje a oživne jen tehdy, hraje-li někdo dobrý free jazz, a nebo naopak, dráždí-li jej někdo jiný oliverovskými obraty. V prvním případě vykukne z některého free hrajícího nástroje a spolupracuje s hráči tím, že jej pobízí k ještě ohnivějším výkonům. V druhém případě propaluje hudebním aktérům košile, odnímá jim svršky a nástroje, popřípadě donutí soubor k přerušení činnosti pod nějakou jinou záminkou. Proto jsem se zájmem sledoval produkci olomouckého souboru, i když jsem zpočátku postrádal některé jevy, jako trávu v korpusu saxofonu, pianistu zametajícího pódium a podobně. Z nemístného rozjímání mě vyrušil svým příchodem až čtvrtý člen tria (Josef Bláha, pozn. autora), který komunikoval s houslemi tak dlouho, až je učinil neposednými. V té chvíli jsem měl dojem, že jsem zahlédl vyvolávané fluidum, čímž lze vysvětlit i poté narušený smyčec. Potom, za vydatné spolupráce fluida, předvedli olomoučtí solidní freejazzovou hru, které dnes většina moderních souborů věnuje podstatně méně místa.*“⁴⁶ Z druhého vystoupení na NAJFu si Free Jazz Trio opět odneslo ocenění odborné poroty v podobě bronzové plakety a čestného uznání. Jako jediný soubor z oblasti moderního jazzu zahrálo po aplausu posluchačů Free Jazz Trio na tomto koncertě přídavek.⁴⁷ Podle Karla Srpa také publikum při vyhlášení výsledků dávalo hlasitě najevo, že si Free Jazz Trio zaslouží více, než bronzovou plaketu.⁴⁸ Úspěšné byly pro Free Jazz Trio také 3. Pražské jazzové dny . V divácké anketě ALL STARS BAND⁴⁹ získali olomoučtí hudebníci hned několik umístění: v kategorii JAZZ Milan Opravil 2. místo (barytonsaxofon), 3. místo (altsaxofon), 3. místo (zpěvák), jazzman roku bez udání pořadí; Josef Bláha tenorsaxofon, housle a skladatel bez udání pořadí; Josef Černý – kontrabas bez udání pořadí; Jiří Stratil – bicí bez udání pořadí; koncerty Free Jazz Tria – jazzový skutek roku bez udání pořadí; kategorie JAZZROCK: Petr Večeřa – bicí bez udání pořadí.⁵⁰

jazz“, *Svobodné slovo*, 25. 10. 1975, s. 11. Kouřil, Vladimír: *Jazzová sekce v čase a nečase 1979–1987*, Praha, 1999, s. 108-113.

46 Kavalier, Petr: „Slánské jazzové dny“, *Jazz*, č. 13, 1975, s. 7.

47 Srp, Karel: „NAJF 1975, příliš štědrá porota“, *Melodie*, č. 6, 1975, s. 180.

48 Tamtéž.

49 ALL STARS BAND byla divácká anketa členů Jazzové sekce a návštěvníků Pražských jazzových dnů. Číslována byla pouze první tři místa, pozice „bez udání pořadí“ znamená, že hudebník obdržel alespoň čtyři hlasy. Podrobné výsledky ankety vycházely vždy v příslušných číslech bulletinů *Jazz*, vydávaných Jazzovou sekcí. Více k anketě viz také Kouřil, Vladimír: *Jazzová sekce v čase a nečase 1979–1987*, Praha, 1999, s. 350-362. Citovaná část Kouřilovy publikace obsahuje stručné komentáře k jednotlivým ročníkům ankety a pouze neúplné výsledkové listiny jednotlivých ročníků.

50 Písemné poznámky Petra Večeři k historii Free Jazz Tria, archiv Jana Košuliče.



Obr 7: Free Jazz Trio na 3. Pražských jazzových dnech. Zleva Karel Hotový, Josef Bláha, Josef Černý, Milan Opravil. Foto archiv Petra Večeři.

Ve druhé polovině 70. let, přesněji v roce 1977, Free Jazz Trio také ve složení Opravil, Bláha, Vykydal, Černý absolvovalo první studiové natáčení.⁵¹ Akce se odehrála v olomouckém studiu Českého rozhlasu. Nešlo o oficiální rozhlasovou výrobu, do studia se Free Jazz Trio dostalo neoficiálně (a tedy v podstatě nelegálně). Kapela nahrála skladby *Piece For Ornette* Keitha Jarretta, *Ritual* Johna Surmana a ve dvou verzích *Spring* Michala Urbaniaka.⁵²

51 Dle Bláhových vzpomínek si Free Jazz Trio už dříve natáčelo zkoušky pomocí amatérského magnetofonu. Tyto záznamy, o které se staral Opravil, se však bohužel nedochovaly.

52 Nahrávky z olomouckého rozhlasu jsou ve vlastnictví Petra Večeři. V budoucnu se je zřejmě chystá zveřejnit.



Obr 8: Bláha a Opravil v nahrávacím studiu Českého rozhlasu Olomouc. Foto Oldřich Vogel.

80. léta – zlatý věk Free Jazz Tria

Počátek 80. let ve znamení velkých festivalů

Na počátku 80. let začíná s Free Jazz Triem hrát kontrabasista Josef Mahdal. První zkoušky s Mahdalem proběhly v průběhu léta 1979.⁵³ V srpnu a září kapela zkoušela v Salmově paláci, posléze v Petrášově paláci na olomouckém Horním náměstí.⁵⁴ Josef Mahdal (narozen 1940 v Bánově u Uherského Hradiště) začal původně hrát na kontrabas jako samouk, v letech 1974 – 1980 pak vystudoval hru na kontrabas na ostravské konzervatoři. První hráčské zkušenosti získal v gottwaldovském Jazztetu, kde působil v letech 1961–1967. Mahdal byl spíše tradičně orientovaným hudebníkem, volnější improvizaci nebyl příliš nakloněn. Večeřa dokonce při jednom z rozhovorů s autorem vzpomínal, že Bláha občas na koncertech předzpíval Mahdalova kontrabasová sóla, která spíše opakoval, než improvizoval.

Opravit se v anketě ALL STARS BAND 1979 umístil na 4. místě v kategorii barytonsaxofon. První větší akcí, na kterou se kapela vypravila v roce 1980, byl třídenní česko-polský Jazzový festival Přátelství (11. - 13. 4. 1980). Kapely zde vystupovaly vždy na české i polské straně Těšína. Free Jazz Trio se na festival vydalo bez Bláhy. Zbylé trio Opravit, Mahdal a Večeřa odehrálo dva koncerty – v polském Národním domě a českém hotelu Piast. Všichni se také zúčastnili festivalové jam sessions na polské straně. Kromě Free Jazz Tria se z Olomouce do Těšína vypravil také kvintet Petra Junka.

O týden později Free Jazz Trio vyjelo na další jazzový festival do Kroměříže. Večeřa ve svých poznámkách vzpomíná, že pořadatelé zde nesmyslně vyžadovali po účinkujících i posluchačích společenský oděv. Koncert zaznamenával Československý rozhlas a jeho část dokonce odvysílal 12. 9. na stanici Vltava. Nahrávka se dochovala pouze v amatérském záznamu, který si z vysílaného pořadu pořídil Večeřa. Originální pásy nejen z festivalu v Kroměříži, ale i z několika dalších, kde hrálo i Free Jazz Trio, již v rozhlasových archivech bohužel nejsou. Záznamová média byla bohužel i pro

53 V této době proběhly také jedna či dvě zkoušky Free Jazz Tria také s kytaristou J. Andrésem.

54 Kanceláře OSSPPOP (Okresní státní správy památkové péče a ochrany přírody, později Národní památkový ústav) mohlo Free Jazz Trio používat jako zkušebnu od roku 1979 až do roku 2009, kdy bylo novým vedením vykázáno. Novou zkušebnu už pak kapela nehledala – prostory NPÚ už tehdy využíval pouze Večeřa, kapela zkoušela ve studiu u Záruby a později už vůbec.

izzzzz!

jazzowe
spotkania
przyjaźni
cieszyn - český těšín

DYPLOM
UCZESTNICTWA

// FREE JAZZ //
PETR VEČEŘA

KOMITET ORGANIZACYJNY

DYREKTOR CCK



CIESZYN 11-13. IV 1980 r.

Obr 9: Účastnický diplom Petra Večeři z Jazzového festivalu Práteleství v Českém Těšíně.
Archiv Petra Večeři.

Československý rozhlas příliš drahým, ze zahraničí dováženým artiklem, a proto se většina záznamů a pořadů dříve či později přemazala bez jakékoliv další archivace.⁵⁵

Na koncertě v olomouckém Agitačním středisku (přezdíváném „Tabulák“ podle místní části Olomouce Tabulový vrch) 30. 8. 1980 představil publiku Mahdal poprvé svůj bizarní elektrický kontrabas vlastní výroby, který pojmenoval Tetrachord chassi.⁵⁶ Po celou dobu, kdy Mahdal s Free Jazz Triem hrál, vzbuzoval jeho nástroj vždy nemalou pozornost posluchačů i recenzentů. V rozhovoru pro 13. Zpravodaj slánského jazzklubu z roku 1982 uvádí Josef Mahdal mj. detailní popis Tetrachord chassi: „*Hmatník o délce 56 cm je z ebenového dřeva a odpovídá velikosti tříčtvrtečního kontrabasu. Krk je z topolu. Bodec je vyroben z hliníkové trubky. Napínací kolíky i opěrné zařízení je celokovové – vše tvrdě pochromováno. Struník je zároveň velkým pražcem s nastavitelným systémem na každou strunu. Celý nástroj je potažen balzou 4 mm a zpevněn modelářským papírem „Modellspan“, několikrát naimpregnován bezbarvým lakem „Upon“. Nástroj nemá vlastní ozvučnici, z toho důvodu je opatřen dvěma výkonnými snímači „Fender“. Struny „Thomastic“-middle hard, orchestrální, celokovové, hlazené. Ladění: E, A, D, G. Rozsah: E – f. Váha: 4,45 kg. Výška nástroje 170 cm, bez obdce 126 cm.*“⁵⁷ Rozhovor ještě v témže čísle zpravodaje Mahdal doplnil stručným humorným článkem o svém nástroji *Ještě Tetrachord Chassi*: „*Kdekdo si myslí, že tetrachord chassi, na které hraji, jsem si postavil sám. Opak je pravdou. Jde o starý italský nástroj, který zřejmě sestavil Gasparo de Salo (1542-1609). Sám Jára Cimrman jej považoval za 'stradivárky'. Byl to jeden z mála omylů, kterého se za svého života Cimrman dopustil. Duchovním otcem nástroje je však ing. Pythagoras, který dejme tomu r. 450 n. l. sestrojil tzv. 'monochord', což byla v podstatě dřevěná tyč s pohyblivou kobylkou a s dvěma hroty, mezi kterými byla natažena struna /zřejmě střevová/. Ing. Pythagoras při té příležitosti objevil tzv. 'Kmitočtové poměry'.*“⁵⁸ Dnes můžeme Tetrachord chassi slyšet například na CD *Tišnovsko*. Zvuk nástroje je masivní a mírně zkreslený použitým zesilovačem a reproboxem. V 80. letech elektrické smyčcové nástroje rozhodně nepatřily k běžné

55 Nemazaly se pouze tzv. „trvalky“, tedy trvalé pořady určené k opakovanému vysílání. Některé historicky cenné pořady také byly uchovány díky snaze nadšených zaměstnanců Českého rozhlasu. Například v brněnském studiu působil Max Wittmann, který zajistil digitalizaci obrovského množství nahrávek orchestru Gustava Broma.

56 Na tomto prvním koncertě s novým nástrojem měl Mahdal ještě první „prototyp“, který měl náznak korpusu violového tvaru.

57 Mahdal, Josef: *Či je Tetrachord Chassi?* Zpravodaj slánského jazzklubu, č. 13, 1982, s. 196-97.

58 Mahdal, Josef: *Ještě Tetrachord Chassi*, Zpravodaj slánského jazzklubu, č. 13, 1982, s. 213.



Obr 10: Mahdal s první verzi Tetrachord chassi 30. 8. 1980 na koncertě v olomouckém Agitačním středisku. Foto Oldřich Vogel.



Obr 11: Definitivní verze Tetrachord chassi na snímku z koncertu ve Slaném 20. 11. 1981. Foto archiv Petra Večeři.

výbavě jazzových muzikantů a Mahdala tak můžeme minimálně v naší oblasti považovat za průkopníka elektrifikovaného kontrabasů s masivním tělem namísto klasického akustického korpusu.

Dne 20. září 1980 mělo Free Jazz Trio vyjet do Lucerny na jubilejní 10. Pražské jazzové dny Jazzové sekce. Na festivalu měla vystoupit nejen česká jazzová a alternativní špička, ale také zahraniční hosté (Art Bears, Art Zoyd, This Heat a další). V polovině srpna, tedy zhruba měsíc před plánovaným festivalem, však dostala pořádající Jazzová sekce od pražského odboru kultury nové podmínky pro pořadatele veřejných produkcí. Tyto podmínky nebyly v dokumentech, kterými se pořadatelé do té doby museli řídit, obsaženy a tak se organizační tým Jazzových dnů rozhodl celou akci zrušit, protože již nebyli schopni požadavkům úřadů vyhovět. Odklad termínu konání festivalu bohužel kvůli spolupráci s mnoha nejen československými hosty nepřipadal v úvahu. Interní materiál Ministerstva kultury, zpracovaný v prosinci 1980, pak k záležitosti 10. Pražských jazzových dnů říká: „*Pražské jazzové dny se v letošním roce nekonaly pro neodpovídající kulturně politickou a ideovou orientaci, pro nedostatečné politické garance ze strany pořadatele. Jde o přehlídky rockové a jazzové hudby. Vzhledem k masovému ohlasu rockové a jazzrockové hudby u naší mládeže a vzhledem k živelnému rozvoji této hudby a zvláště pořadatelských akcí s touto hudbou, pokládáme za nezbytné zabývat se otázkou vhodné prezentace této hudby. Je nutno zabezpečit nového odpovědného pořadatele*“⁵⁹ Tento úryvek již jasně směřuje k tomu, že Jazzová sekce Svazu hudebníků se stala nežádoucím subjektem v roli pořadatele veřejných produkcí. Úřady znemožnily také realizaci posledních 11. Pražských jazzových dnů, které Jazzová sekce naplánovala po roce a půl. Základním argumentem pro jejich zákaz byl fakt, že dle kulturního inspektora Václava Trojana už žádná Jazzová sekce Svazu hudebníků neexistovala a nemohla tak tedy nic organizovat.“⁶⁰

Důležité bylo pro Free Jazz Trio vystoupení v prostorech Vysoké školy báňské v Ostravě-Porubě, kde se amatérští olomoučtí jazzmani setkali na jednom pódiu s českou profesionální jazzovou špičkou. Kromě Olomouckého Dixielandu zde vystoupil SHQ Quintetem Karla Velebného, Alternativa a duo D. Šošoka & L. Tamaškovič. Koncert v Teoretických ústavech Lékařské fakulty UP Olomouc 11. 12. 1980 měl být na přání

59 Kouřil, Vladimír. *Jazzová sekce v čase a nečase: 1971-1987*. Praha, Torst, 1999, s. 175-178.

60 Kouřil, Vladimír. *Jazzová sekce v čase a nečase: 1971-1987*. Praha, Torst, 1999, s. 179.

pořádající fakultní organizace Svazu socialistické mládeže pojat jako ježkovský večer. Free Jazz Trio pro tuto příležitost připravilo zcela výjimečný program v podobě bloku skladeb Jaroslava Ježka. Vzhledem k minimální propagaci akce se však na tento, pro kapelu zcela výjimečný koncert, přišel podívat pouze jeden divák a zhruba 15 organizátorů – členů SSM.

Rok 1981 byl pro Free Jazz Trio festivalově bohatý. Prvním z nich bylo brněnské Jazz Fórum, kde kapela zahrála 12. 3. Dle Večeřových poznámek tehdy koncerty natáčel brněnský Československý rozhlas, zřejmě však nebyl nikdy vysílán a v archivu dnes již (stejně jako již zmíněný záznam z Kroměříže) není. V brněnském Kulturním domě v Husovicích bylo na Jazz Fóru Free Jazz Trio jediným mimobrněnským souborem během celého festivalu. Vrcholem celé akce pak bylo jediné profesionální vystoupení – vystoupení orchestru Gustava Bromy. Recenze Stanislava Titzla z 6. čísla Melodie vzpomíná, že Free Jazz Trio zde „... věrně pečovalo o udržení útočného projevu a humorného pódiového konání.“⁶¹ Tento brněnský koncert měl pro kapelu ještě další významovou rovinu. Kapelu zde totiž poprvé slyšel Jiří Kostelecký, který se staral o provoz jazzklubu v nedalekém Tišnově. Koncert jej nadchl natolik, že poté Free Jazz Trio opakovaně zval hrát do Tišnova. Jejich první koncert zde 15. 5. 1982 také natočil a kapela jej o mnoho let později vydala na dvou CD pod názvem *Tišnovsko*. Pozvánka na úspěšný koncert vzpomíná právě na Jazz Fórum: „... *Kapela je špičkovým představitelem stylu, který je obsažen už v jejím názvu. Je to žánr, na němž je například v sousední NDR postavena téměř celá jazzová scéna, avšak u nás se dosud bohužel nedočkal širšího ohlasu – jako ostatně téměř každý náročnější hudební směr. Pro neznalého posluchače bude produkce skupiny zřejmě poněkud šokující, ale snad právě to by mohlo být tou nejlepší reklamou. Ten, kdo snese nanejvýš Slováčka nebo Víťu Vávru a není na šoky zvědav, ať zůstane raději doma u televize, ovšem opravdový fanoušek nejen jazzu, ale moderního umění vůbec, by si tento nevšední zážitek neměl nechat ujít. Kromě perfektní hudby se dočká i vizuální podívané, neboť Free jazz triu je vlastní i osobitý muzikantský humor. Navzdory matematice je toto trio čtyřčlenné. Na baryton a altsaxofon hraje Milan Opravil, podle anket členů Jazzové sekce již několik let přední saxofonista v republice. Tenor, soprán saxofon a housle obsluhuje Josef Bláha. Za bicí soupravou sedí Petr Večeřa a čtvrtým členem je Josef Mahdal, který hraje na obskurní basové monstrum*

61 Titzl, Stanislav: *Jazzfórum v Brně*, Melodie, č. 6, 1981, s. 163.

vlastní výroby, nazvané tetrachord šasi. Kdo měl možnost číst jeho povídání o dějinách gottwaldovského jazztetu, jistě ocenil i jeho schopnosti literární. **Vloni byla skupina jasně nejlepším účastníkem brněnského Jazzfóra (zde zastínila snad i slavný Bromův orchestr) a její jméno je možno číst i na plakátech např. legendárních 10. Pražských jazzových dnů, nebo z poslední doby Karlovarských jazzových dnů. ... Že by tedy kapela měla zaujmout i mladší bigbeatové publikum, není snad ani třeba dodávat.**⁶²



Obr 12: Plakát brněnského festivalu Jazz Fórum '81, archiv Pera Večeři.

62 Kostecký, Jiří: *Výborná hudba a skvělá podivaná*, Tišnovsko, 1981, s. 94-95.

Dalším festivalem, na kterém Free Jazz Trio hrálo, byly 12. 4. Jazzové dny Šumperk. Večeřa ve svých poznámkách vzpomíná, že je v Šumperku povzbudivě přivítal Mojmír Smékal slovy: „*Vy ještě existujete?*“ Večeřa vzpomíná, že Smékal kapelu nikdy neměl příliš rád a velmi pečlivě stopoval kapele přidělených 20 minut na vystoupení.



Obr 13: Opravil, Bláha a Mahdal na Jazzových dnech Šumperk 12. 4. 1981. Foto archiv Petra Večeři.

Asi nejvýznamnějším festivalem byly pro Free Jazz Trio 15. Slánské jazzové dny (20. 11.). Pozvánka na již 15. ročník festivalu ve Zpravodaji slánského jazzklubu lákala na FJT jako na jednoho z posledních představitelů tohoto stylu s originálním Milanem Opravilem. Samotné vystoupení ve velkém sále slánského hotelu Grand udělalo vyspělému slánskému publiku notnou radost. V recenzi ze slánského jazzového zpravodaje koncert komentuje Tomáš Kraus: „... *Shodou okolností jsem před nedávnem překládal interview s Brianem Enem, jedním ze skladatelů a muzikantů, považovaných dnes za avantgardu. Prohlásil mimo jiné, že freejazz je pochybený, scestný směr*

hudebního vývoje, který nemůže být zajímavý vůbec pro nikoho. Až jednou Eno na pozvání Pragokonzertu přijede do Československa, měl by se jít podívat na Free jazz trio Olomouc. Přesvědčil by se o tom, že jeho tvrzení je přinejmenším teoretické. Trio je vlastní kvartet a všichni členové freejazzem doslova žijí. Jejich vystoupení je pokaždé velkou podívanou. Josef Mahdal, autor „Sociálních dějin Gottwaldovského jazztetu“, svazečku, který před nedávnem rozbouřil bránice jazzových pamětníků, si přivezl jakýsi podivný basový nástroj, připomínající vzdáleně smeták a nesoucí honosný název 'Tetrachord Chasis'. P. Večeřa je služebně nejmladším členem a jeho vitální bicí se staly pro kapelu nepostradatelným pojivem. J. Bláha samozřejmě opět zničil i během houslové extáze smyčec a žíně zastrkal sobě i Milanovi Opravilovi za brýle. Ten se však nenechal zahanbit a jeho saxofonové kreace byly doprovázeny fyzicky náročnou pohybovou sestavou. Nejdůležitější však bylo, že si během produkce na své přišly nejen oči, ale i uši, i když to, pravda, vyžadovalo trochu víc soustředění. Opravilovo závěčné: 'Tak už se na nás nezlobte', udělalo za tímhle vystoupením cimrmanovský otazník. ...⁶³ Antonín Čort v Mladé Frontě zase vzpomíná: „... Z dalších strhlo Freejazz trio (ve skutečnosti kvartet) z Olomouce, jehož dlouholeté nadšení je obdivuhodné ...“⁶⁴ Opravil, Večeřa a Mahdal hráli také 21. 11. na festivalové jam session, Bláha se pro únavu zúčastnil pouze jako divák.

Kromě festivalů samozřejmě Free Jazz Trio hrálo na celé řadě vernisáží a menších klubových koncertů. Za zmínku stojí především cesty kapely do Prahy – dva po sobě následující koncerty v Redutě (29. a 30. 9, samostatné koncerty) a koncert v Malostranské besedě 18. 12., na kterém vystoupil také Olomoucký Dixieland a Jana Koubková. V zářijovém programu Reduty se Free Jazz Trio tehdy objevilo např. vedle Jazz Q, Jiřího Stivína & Co, Framus 5, Jazz Fiddlers a dalších předních českých kapel.

V březnu 1982 absolvovala kapela dramatickou cestu na Karlovarské jazzové dny. Kapela měla odjet v pátek 19. 3., v sobotu zahrát odpoledne na vernisáži karikaturistů Vladimíra Renčina a Vladimíra Jiránka a večer na koncertě v malém sále hotelu Thermal. Vlakem z Olomouce však kapela odjela bez Večeři, který coby čerstvý zaměstnanec vlakové pošty ještě neměl nárok na dovolenou a kolega, který jej měl zastoupit, se opil a do práce nepřišel. Večeřa proto odjel za kapelou až nočním vlakem, který nabral díky spadlým trolejím ještě značné zpoždění. Na vernisáži proto kapela nevystoupila vůbec,

⁶³ Kraus, Tomáš: *Zletilý festival*, Zpravodaj slánského jazzklubu, č. 11, 1981, s. 151-154.

⁶⁴ Čort, Antonín: *Slaný popatnácté džezový*, Mladá fronta, 27. 1. 1981, s. 4.

Večeřa přijel až těsně před odpoledním koncertem. Eva Střížovská ve svém článku pro Mladý svět vzpomíná u fotografií Bláhy a Mahdala nejen na vizuální dojmy z koncertu: „... *Toto je jeden z 'd'ábelských hochů' Free Jazz Tria Olomouc – Josef Bláha. Žině mu ze smyčce nelétají jen na této fotce, ale při každém koncertu. ... Jazzmeni jsou odjakživa vděčným magnetem pro fotografy. Soustředěný výraz basisty Josefa Mahdala má své opodstatnění. Ve skupině Free Jazz trio Olomouc mu připadl part ne zrovna lehký. Zvládl ho však výborně, zrovna tak jako jeho spoluhráči. Z větší části je na snímku viditelný i nástroj, který si Josef sám vyrobil.*“⁶⁵

Tišnovsko

Dne 15. 5. se Free Jazz Trio vypravilo do již zmiňovaného Tišnova. Výkon kapely natočili na magnetofon Tesla B113 organizátor koncertu Jiří Kostecký s Antonínem Švancarou, Martin Buka pak v roce 2010 (!) vytvořil remasterovanou verzi, kterou kapela vydala na CD. Za vydáním těchto dvou CD stojí také stále aktivní tišnovský organizátor kulturního života Vladimír Seyfert, který také vlastní originální pásek se záznamem koncertu. Digitalizovaný a na dvě CD vypálený pásek od něj dostal Petr Večeřa 18. 9. 2009. O existenci pásku se však Večeřa od Jiřího Kosteckého dověděl již v 90. letech. Tehdy také vznikla myšlenka vydat záznam zdařilého koncertu vlastním nákladem kapely. 15. 10. 2010, tedy více než rok po získání digitalizované verze záznamu, dokončil Vítězslav Novák grafiku pro booklet a CD Tišnovsko tak mohlo být vydáno. Dne 23. 10. téhož roku jej kapela pokřtila ve stejném sále, ve kterém o 27 let dříve vzniklo. Z vystoupení vznikl také krátký pořad pro tišnovskou regionální televizi.⁶⁶

Na první tišnovské vystoupení Free Jazz Tria vzpomíná v e-mailu autorovi Vladimír Seyfert, výše zmiňovaný dlouholetý organizátor kulturního života v Tišnově: „*Někdy v průběhu roku 1981, pravděpodobně na podzim, jsem s dalšími hudebními fanoušky z Tišnova navštívil v Brně jazzovou akci, která se nazývala Jazzforum. Hlavní hvězdou měl být renomovaný orchestr Gustava Bromy, nás ovšem naprosto nadchla úplně jiná kapela, a to olomoucké Free Jazz Trio. Mám-li mluvit za sebe, byl jsem vždy příznivcem spíše rockové hudby – moje generace spatřovala projevy umělecké svobody v té době především v „bigbitu“, jak jsme tomu říkali, a jazz byl přece jen už o poznání*

⁶⁵ Střížovská, Eva: *Ve Varech se vařil jazz*, Mladý svět, č. 19, 1982, s. 15.

⁶⁶ Reportáž byla odvysílána 11.11. 2010 v rámci pořadu Tišnovský jazzový týden, Magazin TTV. Video je dostupné na webových stránkách kapely.

akademičtější. Asi právě proto mne tehdy Free Jazz Trio tak bytostně oslovilo. V Tišnově jsme pod hlavičkou „Sdruženého závodního klubu pracujících ROH“ v té době už téměř rok (od prosince 1980) provozovali tzv. Jazzklub. Jeho vedoucím byl Jiří Kostelecký. Název „jazz“ byl ovšem jen – podobně jako třeba u Jazzové sekce – zástěrkou pro možnost nabízet místním zájemcům jinou hudbu (a umění vůbec), než jakou znali z rozhlasu a televize. Pořádali jsme zejména poslechové pořady – připravovali jsme profily předních rockových a jazzových kapel ze světa i z domova a z kotoučového magnetofonu jsme pouštěli jejich nahrávky. Na jaře 1981 k této aktivitě přibyl i první živý koncert pražských Bluesberry. Po brněnském zážitku s Free Jazz Triem nám bylo jasné, že tuto kapelu musíme pozvat k nám. Podařilo se dohodnout koncert už na květen – pozvání pro diváky jsme publikovali v tehdejší Tišnovském kulturním zpravodaji (...) a 15. 5. 1982 pak Free Jazz Trio vystoupilo s velkým úspěchem před nadšeným tišnovským publikem. Kromě skvělé hudby kapela nabídla i úžasné vizuální dojmy, počínaje už nástrojem, na který hrál Josef Mahdal místo klasického kontrabasů (šlo o prapodivné basové monstrum vlastní výroby, kterému říkal tetrachord-chassis) a konče chvílemi, kdy při expresivní hře na housle Josef Bláha doslova trhal žíně ze smyčce a ty pak volně vlály kolem jeho nástroje.“⁶⁷

Výběr repertoáru pro tišnovský koncert přesně definoval dobové stylové zaměření Free Jazz Tria: Cecil Taylor (*Conquistador*), Jan Garbarek (*Song of Space*), Albert Mangelsdorf (*Sing & Swing, Open Space*), John Surman (*Incantation, Caractacus*), Michal Urbaniak (*Ej blues, Spring*), John McLaughlin (*Two for Two*), Barre Phillips (*Centering*), Bob Haggard/Ray Bauduc (*The Big Noise from Winnetka*), Dizzy Gillespie (*Dizzy's Blues*) a Mike Osborne (*Molten Lead*). Na interpretaci převzatého repertoáru se kapela poměrně pečlivě připravovala. O Opravilově pečlivosti se ještě zmíníme v kapitole Estetika hudebního projevu Free Jazz Tria a její vývoj.

Koncerty kapely Opravil vždy vtipně provázel slovem. Jeho monotónní a tichý projev ostře kontrastoval s expresivní hudbou, která na koncertech zaznívala. Právě na Tišnovsku je zachycen i všechen Opravilův komentář. Již booklet CD upozorňuje posluchače na neshody mezi tištěným seznamem skladeb a jejich slovním uváděním. Za těmito nepřesnostmi stojí charakter dobového oběhu zahraničních nahrávek mezi

67 Elektronický dopis Vladimíra Seyferta Janu Košuličovi z 10. 7. 2013.

muzikanty. Většina desek se šířila formou mnohokrát kopírovaných magnetofonových pásků bez jakýchkoliv zbytků původních obalů a tím pádem i seznamů skladeb. Tyto skutečnosti potvrzuje i stav hudební pozůstalosti právě po Milanu Opravilovi, která zahrnuje mimo jiné řadu jen částečně popsanych magnetofonových pásků. K diskotéce měl Opravil řadu malých papírků s popisem obsahu nahrávek, které však byly uloženy samostatně a již se je nepodařilo přiřadit ke konkrétním cívkám.

Zřejmě vinou těchto informačních zmatků uvedl Opravil na tišnovském koncertě chybně hned několik údajů. Nejzajímavější nepřesností bylo označení skladby Incantation Johna Surmana. Tuto skladu kapela na koncertě skutečně zahrála, zahrnula do ní však i skladbu Caractacus, která je na Surmanově desce The Dawn Sessions attacca připojena k Incantation. Po Caractacu pak Free Jazz Trio opět zopakovalo Incantation a z původních dvou skladeb tak vlastně vytvořilo rozměrnější třídílnou formu ABA.

Na CD Sing & Swing Alberta Mangelsdorffa z roku 1971, ze kterého pocházejí hned dvě skladby hrané Free Jazz Triem v Tišnově (Sing & Swing a Open Space) není možné nevšimnout si zajímavosti vztahující se k pozdějšímu vývoji tvorby Free Jazz Tria. Většina druhé poloviny desky, natočené živě v Tokyu, je totiž věnována „skladbě“ Mahūsale, která je volnou koncertní improvizací Mangelsdorffova kvarteta.

Unikátní záznam z Tišnovského koncertu Free Jazz Tria nám dovoluje po mnoha letech detailněji proniknout do mnohdy vtipných improvizací kapely. Dobrým příkladem svérázného přístupu je Garbarkova Song of Space, kdy po necelých šesti a půl minutách improvizace stylově korespondující s původní nahrávkou, kterou kapela v 80. letech znala (tj. verze z Garbarkova alba Sart), přechází po saxofonových narážkách celá kapela do zhruba dvouapůlminutového živého swingujícího groovu. Iniciátorem přechodu je Opravil, který si v altsaxofonovém sólu pohrává s kratičkým repetitivním motivkem, který nakonec nabírá podobu zřetelně vyzývající zbytek kapely ke swingu. Poté, co se připojí Mahdal s walking bass doprovodem, Večeřa se swingující hi-hatkou a Bláha s chřestidlem v pravidelných čtvrt'ových délkách, Opravil opouští improvizací vzniklé téma a vrací se k sólové improvizaci. Zhruba po dvou minutách v rychlejším tempu se celá kapela postupně vrací k rytmicky neukotvené improvizaci. Když už se zdá, že se vše skutečně vrací k projevu charakteristickému pro předlohu, vkládá Opravil s Bláhou ještě

staccatový saxofonový duet, který publikum odměňuje pochvalným potleskem. Po něm se forma definitivně vrací k předloze sólem na tetrachord chassi, pouze jemně podloženým perkusemi a foukací harmonikou. Po provedení tématu Free Jazz Trio „dodává“ stručnou, ani ne půlminutovou codu, která opět ironizuje závažnost Garbarkova disonantního tématu. Svým zprvu pochodovým nádechem trochu připomíná free jazzové pochody Alberta Aylera z druhé poloviny 60. letech. Poté, co se přidává Večeřa na ride s nejdříve čtvrt'ovým, posléze osminovým pravidelným rytmem, se téma mění vzhledem k předchozímu hudebnímu proudu v naprosto paradoxní swingovou hříčku v Des dur, podtrženou Mahdalem položenou tónikou.

Jistý díl popularity Free Jazz Tria u celkem široké vrstvy posluchačů je jistě důsledkem právě těchto humorných hříček, které kapela vkládala do svých vystoupení. Z projevu je patrné, že celá kapela spolu vzájemně výborně komunikuje. Nezapomínejme také, že je stále řeč v podstatě o amatérském souboru, nikoliv o profesionálech hrajících a cvičících dlouhé hodiny denně! Právě sólových dialogů obou saxofonistů si všímalo jak publikum, tak recenzenti. Free jazz v podání Free Jazz Tria je fúzí mnoha vlivů, které byly v 80. letech nesmírně aktuální, s výrazným podílem intermuzikality.⁶⁸

Krátce po tišnovském koncertě, 27. 5., absolvovalo Free Jazz Trio kvalifikační přehrávky, na kterých předal Opravil pomyslné žezlo vedoucího souboru Mahdalovi. Opravil už se dál nechtěl zabývat administrativou a vůbec nehudebními činnostmi, které byly za tehdejší politické situace velkou přítěží všech hudebních skupin, jež chtěly pravidelně veřejně vystupovat. Opravil po opuštění role oficiálního kapelníka ovšem zůstal, až do svého odchodu z kapely, uměleckým vedoucím Free Jazz Tria.

Po několikaměsíční pauze se 29. 10. Free Jazz Trio účastnilo prvního ročníku dvoudenních Jazzových dnů Blansko. I zde představovali olomoučtí podobně jako na řadě jiných festivalů nejavantgardnější část celého festivalu. Blanenskému publiku nebyla kapela neznámá, 11. 3. 1982 zde vystoupila ve stejném sále kulturního střediska,

⁶⁸ S termínem intermuzikalita pracuje např. Ingrid Monsonová ve své dizertaci vydané pod názvem *Saying something. Jazz improvisation and interaction*. Stanovuje je zde jako hudební paralelu s lingvistickým termínem intertextualita, vyjadřujícím vzájemnou propojenost textů, protože jazzová improvizace v realitě svého vzniku není textovou formou a není tedy zcela správné na ni přenášet lingvistické teorie. Improvizovaný hudební projev se nabývá charakteru textu až v případě, je-li zaznamenan formou zvukové nahrávky nebo notového zápisu. Textovost ovšem, na rozdíl např. od komponované hudby evropské tradice, nepatří k jejím primárním vlastnostem.

ve kterém se odehrávaly i Jazzové dny. Místním se olomoucký freejazz evidentně zamlouval, jak naznačuje článek z přílohy Jazz bulletinu z února 1983 podepsaný pseudonymem Tr: „*Oživení do sálu vneslo teprve vystoupení olomouckého, v mnohých jazzových kláních ostříleného Free Jazz Tria Milana Opravila. Již 10 roků sklízí oprávněné úspěchy a nejinak tomu bylo i v Blansku. 'Lonely Woman' Ornette Colemana a jiné byly lahůdkami i pro ty, jenž jinak tomuto avantgardnímu výhonku jazzu neholdují.*“⁶⁹



Obr 14: Opravil s altsaxofonem na Jazzových dnech Blansko 29. 10. 1982. Foto archiv Petra Večeří.

69 /tr/: *I. Jazzové dny Blansko*, Příloha Jazz bulletinu 1983, s. 8-9.

V listopadu 1982 politická situace málem zmařila koncert Free Jazz Tria v královéhradeckém loutkovém divadle Drak. Dva dny před konáním koncertu , tedy 10. 11. 1982 zemřel Leonid Brežněv (první tajemník Komunistické strany Sovětského svazu). Organizátoři koncertu (OKS, SSM a ZV ROH divadla Drak v Hradci Králové) se ze strachu z nejbližšího vývoje rozhodli koncert zakázat. Učinili tak až po poledni v den koncertu. Free Jazz Trio už tou dobou bylo na cestě z Olomouce (vozem Warszawa s porouchanými brzdami řízeným Ladislavem Vrbou). Zakázaný koncert, který se nakonec uskutečnil pouze pro pozvané diváky, vyvrcholil jam sessionem Free Jazz Tria s Martinem Brunnerem a Jiřím Vyšohlídem, členy místního Ventil dua. Ventil duo později po tomto setkání 26. 5. 1983 přijalo pozvání do Olomouce a zahrálo v Divadle hudby jako host Free Jazz Tria.

1982 – dvakrát ve studiích Československé televize

Moravská studia Československé televize natočila o Free Jazz Triu dva studiové pořady v rámci cyklů Studio M (celým názvem Hudební studio mladých, ČST Ostrava) a Studio B (ČST Brno), oba roku 1982. První natáčení proběhlo v Ostravě ve dnech 12. a 13. 8., pořad byl poté vysílán 16. 12. pravděpodobně ve 21:45 hod. na druhém programu. Vystoupení kapely v televizi je dodnes považováno za významnou pomyslnou metu v jejím vývoji. V případě Free Jazz Tria jistě za své hovoří, že se do programu Československé televize roku 1982 dostala během několika měsíců hned dvakrát. Dnes je již asi jen těžko představitelné, že kapela hrající hudbu vybočující z mainstreamu tolik, jako Free Jazz Trio, by se dostala do vysílání v tak lukrativní vysílací čas.

Přesto, že samotný pořad není v televizních archivech dohledatelný a amatérské záznamy také nejsou k dispozici, máme o jeho podobě velice přesnou představu díky kompletnímu scénáři, zachovaném v korespondenci ČST s Opravilem. Za natočení pořadu obdržel Opravil jako vedoucí souboru 1 275,- Kčs, ostatní členové kapely pak po 850,- Kčs. Autorem námětu pro tento třicetiminutový pořad byl Ivan Huvar, dramaturgem Aleš Jurda a režisérem Jan Urbášek. Pořadem provázel komentátor Jaroslav Wykrent. Pole *Charakteristika* ve strukturované části scénáře pořad popisuje jako „*Setkání s proslaveným souborem Free Jazz Trio Olomouc.*“⁷⁰ Celý pořad byl představením Free

70 Scénář pořadu Hudební studiu M, součástí souboru pozůstalosti po Milanu Opravilovi, archiv Josefa Bláhy.

Jazz Tria formou rozhovoru Wykrenta s Opravilem doplněného provedením celkem čtyř skladeb v uvedeném pořadí – *Piece For Ornette* Keitha Jarreta, *Incantation* Johna Surmana, *Song of Space* Jana Garbarka a *Open Space* (7:40) Alberta Mangeldorffa.⁷¹ Z poslední skladby byl ve vysílání kvůli časovému limitu pouze asi minutový úryvek. Vzhledem k povaze pořadu musely být samozřejmě skladby kratší než běžné koncertní verze. Všechny skladby jsou také na již zmiňovaném záznamu z tišnovského koncertu, proto můžeme rozsahy porovnat (ve stejném pořadí): 13:14, 13:23, 14:05, 5:13. Opravilovy odpovědi na Wykrentovy dotazy stručně a výstižně popisují, jak vnímal české publikum a celou free jazzovou vlnu. V závěru Wykrent také výstižně charakterizuje hudbu, kterou kapela hrála a apeluje na diváky, aby nebyli lhostejní (a to nejenom k hudbě):

Wykrent: „... *Milane, po zkušenostech, které máte, jak na vaši nekonvenčnost reaguje publikum?*“

Opravil: „*Na festivalech jsou reakce na naše vystoupení zákonitě poněkud různorodější než na samostatných vystoupeních. Lze rozlišit zhruba tři přístupy posluchačů: 1. pocit podvedení vyplývající z úsudku, že neumíme zahrát ani durovou stupnici; 2. domněnku, že se jedná o nezávaznou taškařici pro obveselení festivalových hostů; 3. přístup jednoznačně kladný a sympatizující.*“

Wykrent: „*A jak se tomu bráníte?*“

Opravil: „*Převážně takto:*“

Albert Mangelsdorff: *Sing&Swing*

Wykrent: „... *V 70. letech však vývoj jazzu směřoval zcela jinam – k fusi s jinými žánry, převážně s rockem. Nemyslíte, že free jazz v současném hudebním kontextu působí poněkud anachronicky, že je již vlastně uzavřenou kapitolou?*“

71 Seznam skladeb je i součástí předem projednaného scénáře, podle Večeřových vzpomínek se ovšem neshodoval s realitou. Podle scénáře měly zaznít Garbarkova *Song of Space*, Mangelsdorffovy *Sing & Swing* a Osbornova *Molton Lead*. Vzhledem k tomu, že hudba FJT neobsahuje žádné zpěvní texty, nebyl zřejmě se změnou repertoáru pro vysílání v ČST žádný problém.

Opravil: „*Jako stylové novum ano. Jako způsob myšlení a tvůrčí princip rozhodně ne. Pro naši scénu bylo charakteristické, že zde byl teoreticky i prakticky pochováván dříve, než v podstatě vznikl, zatímco v jiných zemích žil. Free jazz padesátých let byl mnohem drsnější a čerpal sílu z boření starých forem. Od těch dob se značně vyvinul, extrémy se vybouřily, zůstalo to lepší a v současné etapě v něm jde spíše o hledání a stavění než o boření – o vytvoření nové, ještě nevyčerpané estetické hodnoty. A právě tato forma free je v současné době neobyčejně živá a udrželi si i nadále svou schopnost vývoje, nestane se antikvární veteší, ale žijou zůstane.*“

Albert Mangelsdorff: *Open Space*

Wykrent: „*Hudba Free Jazz Tria Olomouc není žádným černobílým obrazem. Je plná barev a odstínů, svěkla i šerosvitu, zvrátů a kontrastů. Je dobrodružstvím pro hudebníky i posluchače, neboť se netvoří doma u klavíru, ale vzniká přímo zde na jevišti a divák je svědkem jejího vzniku. Je to v podstatě kolektivní improvizace, závislá na momentální invenci jednotlivých hudebníků. Možná vám připadá neučesaná a nervosní, ale je to plnohodnotná součást hudebního spektra, jeden z pólů moderního jazzu. A jestli jsme se netrefili přesně do vašeho vkusu, prosím vás jen o jedno: nezavírejte před ní předem dveře, neboť této hudbě můžete buď fandit nebo ji odmítat, ale rozhodně k ní nemůžete zůstat lhostejní. A to je dobře, protože lhostejnost zabíjí a nejenom dobrou muziku ...*“

Scénář pořadu Studio B, jehož natáčení s Free Jazz Triem proběhlo 8. 12. 1982, se bohužel nedochoval. Podle Večeři kapela nahrála v brněnském televizním studiu zřejmě pouze *Lonely Woman* Ornette Colemana, ovšem v poměrně dlouhé verzi. Ve svých poznámkách dále vzpomíná na okolnosti cesty z Olomouce do Brna, které předcházely natáčení pořadu: „*Do Brna FJT odjelo ráno Š 1203 od České speleologické společnosti (řízené M. Moravcem, auto zapůjčené „načerno“ od ČSS, J.B. v práci uvedl fiktivní služební cestu, odjezd byl pod okny bytu jeho ředitele, auto navíc nešlo nastartovat). Asi po 10 km u obce Olšany (při sjíždění kopce Baba) upadlo právě přední kolo vozu. Naštěstí se vozidlo podařilo úspěšně zastavit, najít kolo v příkopu i 3 matice. Po provizorní opravě následoval návrat do Olomouce. Poté se M.O. marně snažil zajistit náhradní dopravu u TAXI (chtěli platit hotově ne fakturou). Pak M.O. oznámil do televize, že FJT není schopno se dopravit do Brna a kupodivu byl z Brna vypraven*

mikrobus. Mezitím J.B. v domnění, že cesta odpadá, doma začal zabudovávat garnyže, když byl v nejlepším - namíchána sádra apod., dostavil se P.V. s oznámením, že přijede mikrobus z ČST, takže J.B. všeho zanechal včetně pracovního nepořádku. FJT konečně odjelo v pořádku na natáčení (cesta ovšem probíhala odpoledne a před Brnem se již stmívalo - a mikrobus měl pokazená světla). Po dojetí do Brna si J.B. a M.O. odskočili do hospody a hned byli perlustrováni příslušníky VB. Jelikož byli bez dokladů - ty zůstaly v TV studiu u produkční kvůli smlouvám, tak se vrátili do studia s doprovodem VB. Po natáčení se P.V. vrátil do Olomouce vlakem, aby sehnal náhradní dopravu nástrojů ze studia do klubu Horizont (koncert 9.12.) a zpět do Olomouce. Což se naštěstí podařilo s pomocí Jar. Kouřila a jeho soukromého vozu Š 1203, a tak 9.12. si vyzvedli odpoledne zbytek FJT i s nástroji a v pořádku se přepravili do klubu Horizont. “⁷²

Od Vsiska s Elektrickou sviní k volnějšmu projevu

Ještě těsně před koncem roku 1982, 23. 12., se v hospodě ve vesnici Vsisko nedaleko Olomouce odehrál koncert kapel Free Jazz Trio, Olomouckého dixielandu, Babka blues bandu, Kato a legendy olomouckého undergroundu Elektrická svině. Toto také dodnes existující undergroundové uskupení bývá vedle Free Jazz Tria považováno za druhou ikonu olomoucké hudební scény.⁷³ Svým typickým literárním projevem nám jej přibližuje Mahdal v článku *Pronikání freejazzových prvků na moravský venkov* pro 16. Zpravodaj slánského jazzklubu: „*Nesmírně se divili řidiči ČSAD, že ze všech světových stran, ponejvíce však z Olomouce cestuje odpoledne 23. 12. 1982 do malé vesničky Vsisko vzdálené od hanácké metropole pouhých 6 km desítky, stovky převážně mladých lidí oběho pohlaví. Spěch byl velký, každý si chtěl zajistit místo u stolu v sále nebo alespoň v přilehlých prostorách vyzdobených jazzovými fotografiemi Jirky Regentika na tradičním předvánočním jazzovém setkání. Pořadatelství se ujal místní Český svaz požární ochrany na čele s neúnavným Břetislavem Schubertem. Při pohledu na stovky lidí vedoucí restaurace pan Syrový vycítil příležitost roku a poslal pro pomocné pracovní síly.*

A v 18 hod to všechno vypuklo. Svůj debut zde prodělával soubor s hrozivým názvem Elektrická svině pod vedením psychopatologa RNDr. Radka Jeligy produkující vlastní

72 Poznámky Petra Večeří k dějinám kapely, archiv Jana Košuliče.

73 Více k Elektrické sviní viz rozhovor s kapelou v undergroundovém magazínu Mašurkovské podzemné č. 9 a pořad Rádia dráťák Psi hodina 59 – Halfskinova valašská trouba II., dostupný on-line na <http://www.radiodratak.cz/porad/psi-hodina-59-halfskinova-valasska-trouba-ii-146>

tvorbu tzv. 'superbrutal rock'. Premiéra nedopadla však dobře, někteří členové se na debut prostě nedostavili. Základním výrazovým prostředkem souboru je elektrická vazba mezi kytarou a zesilovačem. Skupina Kato /g, bg, dr/ pod vedením Juraje Tannocziho vyrábí hudbu k tanci a touto se představila i zde. Mládenci ze skupiny Biftek na čele s basovým kytaristou Martinem Babkou se zase mylně domnívají, že 'dvanáctka' – tedy bluesová forma jim vystačí na celý život. Vše ve stylu Mayalla, brzy tím otrávil posluchače, nakonec i sebe.

Problémy Olomouckého dixielandu trvají. Nepomohla ani změna na postě kapelníka, projev je nevýrazný, též rytmus, přátelské vztahy jsou narušeny. Avšak hlavním protagonistou večera je Free jazz trio hrající tentokrát skutečně jako trio – bez saxofonisty Dr. Bláhy. A soubor splnil všechna očekávání. Předvedl více než hodinový strhující výkon, který dle slov pořadatelů v některých fázích doslova šokoval. Taky se mu vzápětí dostalo všech poct: večere a co kdo vypije.

Jestliže saxofonista Opravil při příjezdu do obce Vsiska vyslovil pochybnost, že moravský venkov ještě není dostatečně připraven přijmout freejazzové idee Edgara Varése a Ornette Colemana, tu při večeri byl nucen svou pochybnost úplně odstranit – a to bezprostředně po rozhovoru s místním rodákem – již v důchodu. Prohlásil: 'Jsem rodilý Hanák, zde jsem se narodil /ukazuje přitom směrem na lány JZD Velký Týnec/. Do dnešního večera mé oblíbené písně byly 'Před naším mosteček' a 'Helekám, helekám' – tedy ryze hanácké. Avšak při poslechu vaší hudby se mi zdálo, jako by jsem ji slyšel od nepaměti. Na stará kolena se budu muset o tuto muziku víc zajímat.'

Ano, moravský venkov je připraven přejímat freejazzové idee a Free jazz triu se to podařilo, podobně jako před časem proniklo na půdu psychiatrickou, o čemž svědčí koncerty v 15. pavilonu psychiatrické léčebny v Kroměříži. Až do 0.2 hod se ve Vsisku tančilo a akce k radosti příslušníků VB proběhla v pořádku. Pouze saxofonista Čada si při zpáteční cestě zlomil pravou nohu. A Vánoce roku 1982 byly zde.⁷⁴

Článek je příkladem toho, jak si Mahdal fakta dobarvoval, upravoval či domýšlel, aby byly texty humornější a působivější. Zmiňovaný koncert ve Vsisku nebyl rozhodně

74 Mahdal, Josef: *Pronikání freejazzových prvků na moravský venkov*, Zpravodaj slánského jazzklubu, č. 16, s. 237.

premiérou Elektrické svině. Ta hrála již předtím například 12. 6. 1982 na večírku U kapličky v Řepčíně. Ve Vsisku mohlo možná jít o premiéru nového složení bez Jiřího Hemzala, který emigroval.⁷⁵ I výrok místního návštěvníka koncertu o free jazzu je tedy nutno brát se značnou rezervou. Poselství textu je však čitelné – Free Jazz Trio mělo skutečně pozitivní ohlasy i na malých venkovských akcích.

V květnu 1983 vyměnil Mahdal dočasně své Tetrachord chassi za bezpražcovou baskytaru. Co jej k tomu vedlo osvětluje v rozhovoru s Antonínem Čortem pro Mladou frontu ze dne 28. 2. 1984: „... *Do loňského roku jsem hrál na nástroj 'tetrachord chassi', který jsem si sám postavil. ... Ale pak jsem viděl na videozáznamu skupinu Weather Report a bylo rozhodnuto. Od té doby hraju na první československou bezpražcovou kytaru v provedení 'pololesk', vyrobenou v n. p. Varhany v Krnově. Je to dokonalý nástroj po stránce hudebních vlastností i designu. Zvláštností je, že všechny komponenty jsou vyrobeny z domácích zdrojů. Je to čs. novinka, kterou já považuji za světový přínos. Nástroj se vyrovná nejlepším světovým značkám a byl vystaven v Brně na výstavních trzích.*“⁷⁶

Koncert 30. 6. s Olomouckým Dixielandem a Kontraktem 79 v Moravském sklípku (dnes restaurace Študáč na Švédské ulici č. 3 v bezprostřední blízkosti olomouckého Horního náměstí) naznačil budoucí vývoj podoby vystoupení Free Jazz Tria. Kapela na něm zahrála první kompletně improvizovanou skladbu dlouhou 15 – 20 minut. Mahdal tehdy na koncertě nehrál, kapelu do kvartetního obsazení doplnil klavírista Petr Junk (tehdy spolupracující s kapelou Kontrakt 79, která na koncertě také vystupovala). Celá situace vznikla v podstatě náhodou. Večeřa se přišel na koncert Dixielandu podívat, Bláha s Opravilem přišli na akci zřejmě hrát přímo s Dixielandem. Rozhodnutí vystoupit v programu jako Free Jazz Trio bylo spontánní. Petr Junk, který byl přítomen také, se k torzu kapely přidal. Jak později uvidíme, již ke konci 80. let tvořila přímo na koncertě improvizovaná hudba značnou část repertoáru kapely.

Na konci září se Free Jazz Trio bohužel nedostalo na plánovaný koncert s podtitulem *Ozvěny karlovarských jazzových dnů* v pražském kulturním domě Domovina, protože ve

75 Tyto informace pocházejí z Večeřových připomínek k textu knihy. Prosincového koncertu Elektrické svině u Kapličky se osobně zúčastnil.

76 Čort, Antonín: *Josef Mahdal: „Hrál jsem na nástroj, který jsem si sám postavil.“*, Mladá fronta, 28. 2. 1984, s. 8.

Vysokém Mýtě zkolabovalo auto.

Úspěšným se pro kapelu stal Československý jazzový festival Karlovy Vary, pořádaný ve dnech 16. - 17. 3. 1984. Česká jazzová společnost po vystoupení udělila Opravilovi ocenění za nejlepší sólový výkon festivalu. Vzhledem k ocenění hrála kapela také na koncertu laureátů festivalu. Do Čech se Free Jazz Trio opět vypravilo 13. 6. na festival Jazz Praha 84. Z koncertu v Lucerně si bohužel kapela neodnesla nejlepší vzpomínky. Jako jediný mimopražský soubor dostalo Free Jazz Trio na své vystoupení přísný časový limit 20 minut oproti cca 1 hodině pro pražské kapely. Vzhledem ke znechucení tak kapela koncert odehrála s malým nasazením za čtvrt hodiny.

Jídelny závodního stravování

Druhá polovina 80. let znamenala pro Free Jazz Trio poslední změnu na postu basového nástroje, tři vystoupení na olomouckém festivalu Vlnobyť a definitivní odchod Opravila nejen z kapely, ale i ze života aktivního muzikanta.

Od roku 1985 se začal z kapely pomalu vytrácet Mahdal. Nejdříve nehrál na třech menších vernisážích v průběhu ledna až března, 9. 3. se ovšem s kapelou vypravil do Žiliny na festival 1. Jazzový den.⁷⁷ Mahdal se dále nezúčastnil jednoho koncertního vystoupení v Geislerově sále (30. 5. 1985), které ovšem nebylo předem plánované, šlo spíše o spontánní doplnění koncertu dua Junk a Kovařík a olomouckého Dixielandu. Akcí, kde byla kapela také zařazena bez okolků mezi profesionální kapely, byl bratislavský festival Blues na Dunaji – již druhý výlet na Slovensko v roce 1985. Na festivalovém koncertě 14. 12. pořadatelé olomoucké jazzmany zařadili do druhé části programu mezi kapelami jako Blues Band & Peter Lipa, Union Blues Ondřeje Konráda, Stop Time či Luboš Andršt Blues Band. Večeřa také vzpomíná, že v Bratislavě byli (na rozdíl třeba od festivalu Jazz Praha 84) přijati jako soubor zcela rovnocenný ostatním profesionálním účinkujícím.

Mahdal hrál ještě na obou koncertech v Jazz klubu v Mariánském údolí 18. 5. 1985 a 19.

⁷⁷ Tento žilinský jazzový festival podle Večeři ve skutečnosti organizovala a pořádala Jazzová sekce Svazu hudebníků. V roce 1985 však již nemohla figurovat jako pořadatel akce – plakát tedy uvádí jako pořadatele Městský klub mládeže – PKO A OV SZM, Dom kultury ROH, Štátní komorný orchester a Vysokoškolský klub SZM – VŠDS. Plakát také chybně uvádí rok konání koncertu – 1984 místo 1985.

4. 1986. Tento Jazz klub byl organizací s velkým místním významem. Vznikl roku 1982 na půdě Závodního klubu ROH v továrně Moravia v Mariánském údolí u Olomouce. Během své čtyřicetileté existence se Jazz klub věnuje organizaci koncertů (nejen jazzových, ale i folkových a rockových), tvorbě audiovizuálních pořadů, filmové tvorbě, organizaci společných návštěv koncertů mimo působiště a pokouší se také o publikační činnost. Již zmíněný Vítězslav Novák, jeden z předáků klubu, byl už od roku 1981 také v kontaktu s Jazzovou sekcí.⁷⁸ Již doba vzniku klubu napovídá, že si jeho členové v 80. letech prošli nesnadným obdobím normalizace. Řada plánovaných akcí nebyla z různých důvodů vůbec uskutečněna a organizátoři museli podstupovat zdoluhavé byrokratické martyrium žádostí o schválení všech realizovaných programů.



Obr 15: Opravil a Bláha na koncertě v Mariánském údolí 15. 5. 1985. Foto archiv Petra Večeří.

⁷⁸ Viz dopis Vladimíra Kouřila Vítězslavu Novákovi z 13. 12. 1981, zveřejněný ve výroční brožurce klubu z roku 2002 *Exkurs do minulosti*.

Jazzklub Mariánské údolí vydal vlastním nákladem celkem 3 CD s titulem *Muzika z jídelen závodního stravování*, která přináší ukázky ze záznamů koncertů pořádaných klubem v letech 1983 – 1987. Celou edici CD připravoval Vítězslav Novák, který dodnes spolupracuje s Free Jazz Triem jako příležitostný grafik a správce internetových stránek. První CD je zaměřeno na rock, druhé na folk a třetí na jazz. Právě na třetí CD se mimo jiných dostala také skladba Ornetta Colemana *Sleep Talk* v provedení v Free Jazz Tria. Nahrávka pochází z druhého koncertu kapely pro jazzklub v sále ZK Moravia v Mariánském údolí. Finální verzi CD od něj dostal Petr Večeřa 6. 10. 2002. Na CD jsou dále zařazeny skladby *Kolotoč* a *Chmury* kapely Jablkoň a *Kontakty* tria Durman, Posejpal, Kodym. CD tedy přináší části záznamů nejvýznamnějších jazzových akcí, které klub v letech 1983 – 1987 uspořádal.

Skladba *Sleep Talk* pochází z Colemanova studiového alba *Of Human Feelings*, natočeného roku 1979, vydaného však až o tři roky později. V původním znění skladba kombinuje freejazzový (i když v porovnání s přístupem Opravila a Bláhy celkem uhlazený) saxofon s funkovou rytmikou ve složení bezpražcová baskytara a dvě kontrastující elektrické kytary. Téma skladby, znějící nad výrazným a nosným basovým riffem, vychází z úvodních taktů *Svěcení jara* Igora Stravinského. V podání Free Jazz Tria se celá nahrávka line v duchu expresivního „rozhovoru“ saxofonů Opravila a Bláhy. Především Opravilova sóla místy přináší tematicky výrazný hudební materiál, který však neztrácí návaznost na Colemanovo (potažmo Stravinského) téma.

Se Zárubou na Vlnobyті

Poslední koncert odehrál Mahdal s Free Jazz Triem 23. 4. 1986 v brněnském jazz klubu Bohéma. Do konce roku vystupovala kapela v oslabené sestavě (Opravil, Bláha, Večeřa) pouze na vernisážích. 11. 10. 1986 došlo k přestěhování všech nástrojů k Ludřkovi Zárubovi, budoucímu baskytaristovi kapely. V období před zřejmě první zkouškou se Zárubou a celou kapelou 30. 1. 1987 se s ním sešel několikrát Opravil sám. Večeřa také vzpomíná, že si se Zárubou chodíval občas zahrát i sám v duu – častěji, než pak byly zkoušky celého Free Jazz Tria. Tato setkání pak pokračovala až do počátku 90. let.

Premiérovým vystoupením v novém složení pak byl festival Vlnobyті 24. 5. 1987. Na Vlnobyті hrálo v následujících letech Free Jazz Trio celkem třikrát. Již první vystoupení,

kteře Večeřa pokládá za nejlepší ze série tří Vlnobytí, bylo natočeno na magnetofonový pásek, který dnes už ale pravděpodobně neexistuje.⁷⁹ Záznam z druhého vystoupení na Vlnobytí (28. 5. 1988) vydalo Free Jazz Trio v prosinci 2001 pod názvem Dnes na Vlnobytí.⁸⁰ Koncert byl, stejně jako na mnoha jiných festivalech, natočen na magnetofon připojený přímo do mixážního pultu.⁸¹ Šlo o úplně poslední koncert, na kterém s Free Jazz Triem vystoupil Milan Opravil. Na koncertě kapela zahrála kromě dvou skladeb převzatých (*Motion* Joe Farrella a *Galata Bridge* Johna Surmana⁸²) dvě kolektivní improvizace. CD zachycuje v prvních necelých čtyřech minutách *Motion* také úvodní rozehrávání kapely.⁸³ Samotná „skladba“ *Motion* je pak také interpretací původní předlohy⁸⁴ jen částečně, po zahrání tématu postupně přechází ve volnou improvizaci.

První z kolektivních improvizací ukončil Milan Opravil slovy „... *Tak to byla skladba doktora Bláhy Již*“.⁸⁵ Nešlo ovšem ani o připravené téma ani o skladbu Josefa Bláhy – úvodní motiv zahrál Opravil bez přípravy přímo na koncertě. Z bezprostřednosti všech použitých hudebních i výrazových prvků je ovšem jasně patrné, že členové kapely byli v kolektivní improvizaci celých skladeb zběhlí. Na témata „nahozená“ Milanem Opravilem dokázal zbytek kapely okamžitě reagovat a přizpůsobit se jim natolik, že ve velké většině případů takto vzniklé hudební celky působí téměř předem připraveným dojmem. Tento dojem je v případě *Již* umocněno i Opravilovým závěrečným komentářem.

79 Petr Večeřa v rozhovoru s Janem Košuličem 8. 7. 2013 vzpomínal, že záznam natočil zřejmě Petr Dlabal, který po letech ovšem již pásek nenašel.

80 Vydání vlastním nákladem tehdy spočívalo v rozmnožení deseti kusů CD vč. bookletů. Další kopie pak kapela chystala na základě zájmu posluchačů.

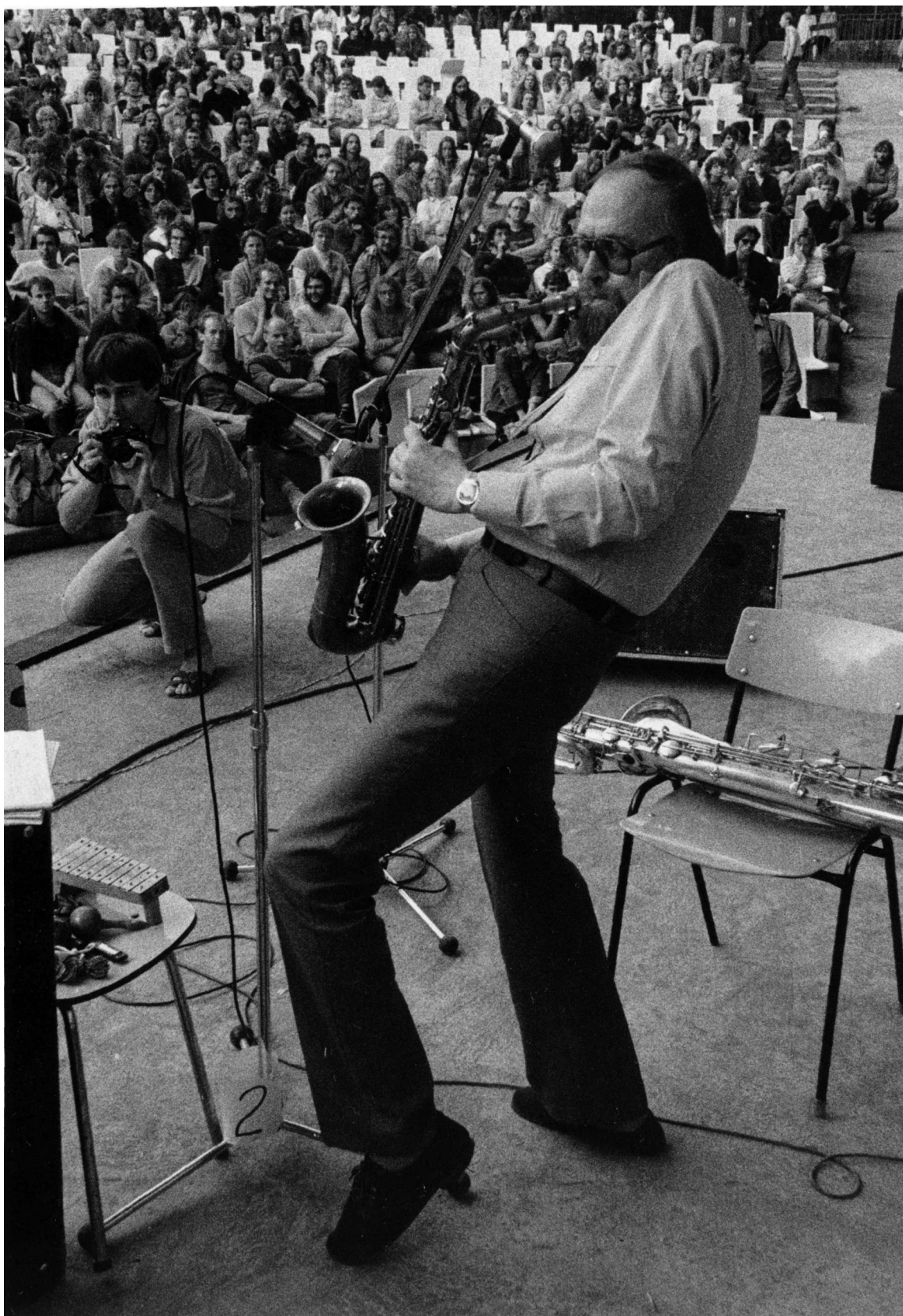
81 „*Během Vlnobytí se napíchlo na mixpult více magnetofonů - nevím, kdo to tehdy zvučil. Snad p. Werner (křestní jméno si nepamatuji, ale byl nehrajícím členem skupiny Jablkoň, bohužel již nežije). Nahrávku jsem měl od té doby na pásu, ale digitalizaci ze své nahrávky dělal Zdeněk Sodoma (někdejší zvukař DH, nyní fotograf Musea umění) a zpracované CD mi věnoval. Zd. Sodoma také "vydával" samizdatová CD ze svého archivu, viděl jsem od něj CD I. Bittové (s Dunajem?).*“ E-mail Petra Večeři Janu Košuličovi, 2. července 2013.

82 Skladbu *Galata Bridge* v podání Free Jazz Tria zařadil 2. dubna 2002 Vladimír Kouřil do jedné z přednášek cyklu *Jazzmánie* s podtitulem *Tvář moderního jazzu* (díl 5. *Free jazz*). Přednáška se konala v pražské čítárně Unijazzu.

83 Nástup tématu Coreovy skladby je zde však zcela evidentní, nejde tedy o podobnou situaci jako na pozdějších koncertech Free Jazz Tria po Opravilově odchodu, kdy občas není zcela jasné, kdy se kapela vlastně ještě rozehrává či připravuje a kdy začíná koncert.

84 Autorem skladby je Chick Corea, nikoliv Joe Farrell, jak uvádí booklet CD *Dnes na Vlnobytí*. Poprvé se objevila na LP *Joe Farrell Quartet* z roku 1970. O čtyři roky později byla vydána reedice pod názvem *Song of the Wind*.

85 CD Free Jazz Tria *Dnes na Vlnobytí*, track 2, čas 13:33.



Obr 16: Opravil na festivalu Vlnobyť 28. 5. 1985. Foto archiv Petra Věčeři.

Již

Free Jazz Trio

♩ = cca 148

Musical score for the first system of 'Již'. It features four staves: Tenor Saxophone, Baritone Saxophone, Bass Guitar, and Drum Set. The key signature is one sharp (F#) and the time signature is 4/4. The Tenor Saxophone part is a whole rest. The Baritone Saxophone part consists of a sequence of eighth notes with triplet markings. The Bass Guitar and Drum Set parts are whole rests.

Musical score for the second system of 'Již'. It features four staves: Ten. Sax., Bari. Sax., Bass, and Dr. The Ten. Sax. part is a whole rest. The Bari. Sax. part continues with eighth notes and triplet markings. The Bass part has a sequence of eighth notes. The Dr. part has a sequence of eighth notes. A '2' is written above the Ten. Sax. staff.

4

Ten. Sax.

Bari. Sax.

Bass

Dr.

6

Ten. Sax.

Bari. Sax.

Bass

Dr.

7

Ten. Sax.

Bari. Sax.

Bass

Dr.

8

Ten. Sax.

Bari. Sax.

Bass

Dr.

9

Ten. Sax.

Bari. Sax.

Bass

Dr.

Podobný charakter jako *Již* má také závěrečná improvizace dodatečně nazvaná *Finale*. Milan Opravil skladbu opět uvádí krátkým sestupným motivem, na který kapela v následující zhruba pětiminutové improvizaci navazuje. Opět je možné pozorovat velice dobrou komunikaci mezi jednotlivými členy kapely (viz například Bláhův nástup, viz notový příklad). Expresivní sólové dialogy Opravila a Bláhy utkvěly jistě v paměti mnohých návštěvníků koncertů Free Jazz Tria, neunikaly ani jazzovým kritikům.⁸⁶ Na CD zachycené ohlasy publika napovídají, jak velké oblibě se hudba Free Jazz Tria v 80. letech těšila. Vizuální dojem z celého koncertu nám bohužel zvuková nahrávka zprostředkovat nedokáže. Část koncertu údajně někdo sice natočil také na videokameru, tento videozáznam se však bohužel nikdy nepodařilo dohledat. Večeřa v rozhovoru s Košuličem vzpomíná, že video z Vlnobyty '88 sice u někoho viděl, že se k němu však nikdy nedostalo.⁸⁷

Finale

Free Jazz Trio

The musical score for 'Finale' is presented in two systems. The first system features Tenor Saxophone and Baritone Saxophone. The Tenor Saxophone part consists of three measures of rests. The Baritone Saxophone part plays a descending melodic line: G4 (quarter), F#4 (quarter), E4 (quarter), D4 (quarter), C4 (half). The second system features Tenor Saxophone and Baritone Saxophone. The Tenor Saxophone part starts with a measure rest, followed by a melodic line: B3 (quarter), A3 (quarter), G3 (quarter), F#3 (quarter), E3 (half). The Baritone Saxophone part continues the descending line from the first system: G4 (quarter), F#4 (quarter), E4 (quarter), D4 (quarter), C4 (half).

⁸⁶ Viz např. Kouřil, Vladimír: *Ze života jazzové avantgardy v srdci Evropy/Free Jazz Trio*, dostupné online: http://www.hisvoice.cz/index.php?id_clanku=93: „Hudba FJT je nemyslitelná bez sóla Josefa Bláhy. Dialogy jeho nástrojů se saxofony Milana Opravila byly pro FJT charakteristické a patřily k nejsilnějším okamžikům jejich vystoupení.“

⁸⁷ Rozhovor Petra Večeři s Janem Košuličem 8. 7. 2013, archiv Jana Košuliče.



Obr 17: Plakát festivalu Vlnobytí 1988. Archiv Petra Večeři.

90. léta – bez Milana Opravila

Opravitův odchod – vyústění dlouhodobé krize?

V rozhovoru s Vladimírem Kouřilem v Lidových novinách ze 3. 10. 2002 se Bláha s mnohaletým odstupem zamýšlí nad důvody Opravilova odchodu: „... *Milan od nás odešel těsně před 'přehrávkami' v roce 1988. Již celá léta jej trápily tvůrčí krize a deprese, mimo jiné i z důvodu nedostatečného uplatnění FJTO. V té době jsme hráli ponejvíce na undergroundových akcích a jemu tolik chyběla konfrontace s čistě jazzovou scénou. Šlo u něho přímo o pocity zmaru, jak se mi často svěřoval. Dalším kamenem úrazu pro něj byla, po odchodu Pepy Černého, nespokojenost s basisty. Shodou okolností ho navíc v té době trápilo i zdraví.*“⁸⁸ Opravil na konci 80. let neodešel pouze od Free Jazz Tria, aby si třeba hledal či zakládal jinou kapelu, ve které by se mohl dál hudebně realizovat. Zcela ukončil, zřejmě především ze zdravotních důvodů, svou dráhu aktivního hudebníka. To potvrzuje také fakt, že se příležitostně účastnil koncertů kapely, či se se svými bývalými spoluhráči setkával i mimo jejich koncerty. Na druhou stranu jim ale například neříkal o nabídkách ke koncertování, jichž dle dochované korespondence z jeho pozůstalosti zřejmě několik dostal.⁸⁹

Bez Opravila odehrálo Free Jazz Trio do listopadu 1989 už pouze dva koncerty – 16. 2. 1989 v Divadle hudby a 27. 5. opět na festivalu Vlnobytí. Na oba koncerty Večeřa vzpomíná jako na celkem úspěšné. Za zmínku jistě stojí kapely, které spolu s Free Jazz Triem účinkovaly na posledním předrevolučním Vlnobytí – Piráti, MCH Band (frontman Míkoláš Chadima), Mňága a Ždorp, Už jsme doma a Jarek Nohavica.

Pád komunistického režimu v roce 1989 znamenal pro československý kulturní život zásadní zlom. Z hlediska organizace kulturních akcí ve sféře populární hudby už nic nebylo jako dřív. Odpadla veškerá administrativa týkající se ideového schvalování kulturních akcí. Kapely už nemusely absolvovat přezkušování na komisních přehrávkách, na kterých musely kromě hraní své hudby prokazovat také znalosti hudební teorie a orientaci v politické situaci. Přesto, že se může zdát, že kapely by měly začít hrát na

⁸⁸ Kouřil, Vladimír: „Free jazz je projevem svobody“, *Lidové noviny*, 3. 10. 2002.

⁸⁹ Například 4. 11. 2008 dostal Opravil dokonce dopis od Zoltána Bicskei, uměleckého ředitele festivalu improvizované hudby v jugoslávské Kanizsi, s nabídkou (můžeme snad říct přímo s prosbou) o vystoupení na jím organizovaném festivalu. O tomto dopisu se členům Free Jazz Tria Opravil nikdy nezmiňoval.

vystoupilo 8. 6. 1991 (první festivalový den), byl asi nejvýznamnější akcí kapely na počátku 90. let. Na festivalu dále vystoupily např. Luboš Andršt, Martin Kratochvíl s

OKD 1, Jazz Art Praha, Press Jazz Club

pořádají
festival dobré hudby

Jazz

na ostrove

 **Žofín** :  

Sobota 8. 6. od 15.00 do 24.00 hodin
neděle 9. 6. od 14.00 do 23.00 hodin

Účinkují:
Luboš Andršt, Black Base Band, Dobrý Večer Q, Vojtěch Eckert trio, Impuls, Jazz face, Free Jazz trio Olomouc, Gera Band, Vojta a Irena Havlovi, Slávek Janda, Martin Kratochvíl - Tony Ackerman (USA), Kontraband, Nezávislé sdružení volné improvizace, Nirvány, Najponk, Milgau, Studio komorního tance, Milan Svoboda Q, Eva Svobodová + Zdeněk Zdeněk comp., Emil Viklický, 60-ti člený Worcester Skandál

uvádějí:
Jana Koubková, Luboš Holzer, Milan Svoboda

Vstupenky ve všech předprodejích a v Press Jazz Clubu a v Jazz Art Clubu. Změna programu vyhrazena.



177/91/OKD 1

Obr 19: Plakát festivalu Jazz na ostrově. Archiv Petra Večeři.

JAZZ NA HRADĚ

X. Jubilejní
jazzový festival
na hradě Roštejně
26.-27. 8 1994

26.8 - 20⁰⁰
"BENACKA NOC"
V DIXIELANDU
krajč: DIXIELAND TELČ

27.8. - 14⁰⁰ Free
Jazz Trio Olomouc
DIXIELAND TELČ
BLUES BAND - LIBOŠE
ANDRŠTA +
RONNY GRAY - USA
CLINTON V REDUTĚ
PREMIÉRA FILMU -
PAVLA KOUTECKÉHO
MĚTA DENCEV
PREKVAPENÍ!!!!
FRESH UNCLES -
& JITKA VRBOVÁ
JAM SESSION

SPONZOR - HAWK HODICE

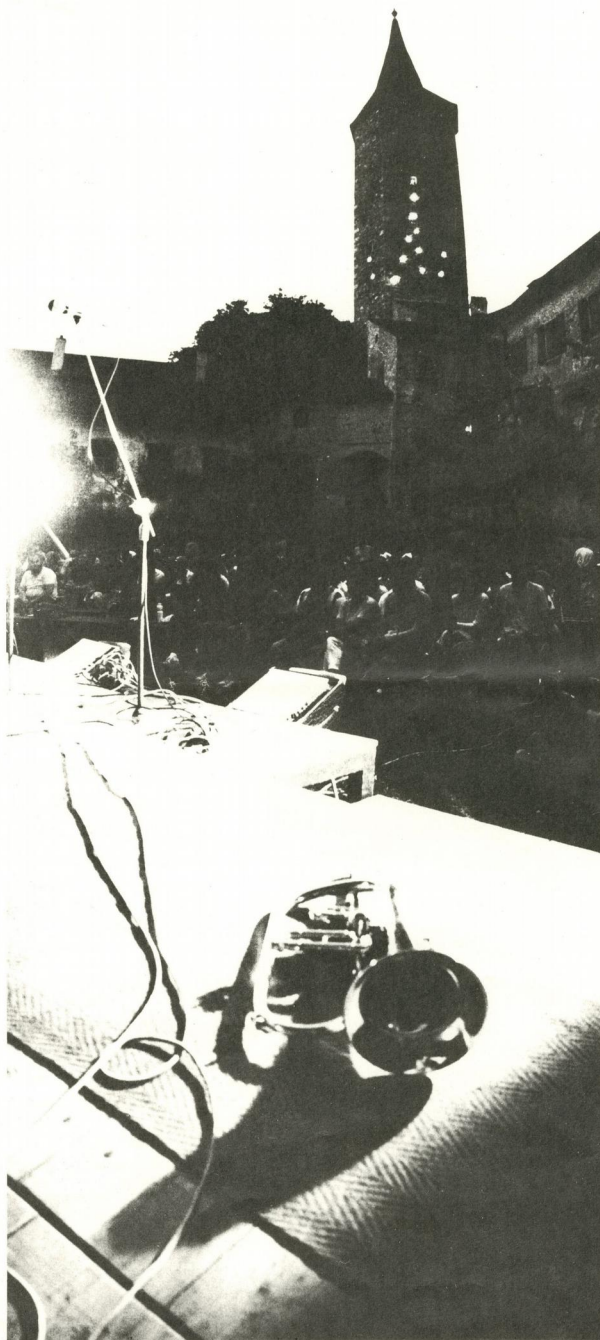


Foto - Mistr KLÁSEK SLÁMA

Tisk AMAprint TŘEBÍČ

Obr 20: Plakát festivalu Jazz na hradě. Archiv Petra Večeři.

Tony Ackermanem (USA), Milan Svoboda Q či FJT dobře známý Emil Viklický.

Dne 27. 8. 1994 se Free Jazz Trio dostalo do Roštejna na jubilejní 10. ročník festivalu Jazz na hradě. Recenze z Jihlavských listů zmiňuje, že vystoupení kapely „... zaujalo diváky spontánním a přitom jistým přednesem. Výsledkem jejich práce na pódiu bylo okamžité pozvání od přítomného francouzského pořadatele na festival do Francie.“⁹⁰

Roli předkapely Jana Spáleného a ASPM dostalo Free Jazz Trio 1. 9. v rámci Olomouckého kulturního léta. Koncert, který se odehrál na nádvoří olomoucké radnice, velmi pozitivně ohodnotil Petr Orság v Hanáckých novinách. Oceňuje především profesionalitu přístupu FJT a nespoutanou energii, kterou bylo zhruba hodinové vystoupení nabitě. Upozorňuje také, že v publiku při vystoupení Free Jazz Tria zdaleka nechyběla mladší generace posluchačů.⁹¹ Role předkapely v rámci Olomouckého kulturního léta se Free Jazz Trio ujalo ještě 13. 7. 1995. Nestandardně zde však vystoupilo až po koncertě Mariana Vargy a Pavola Hammela, kteří ještě v den vystoupení spěchali zpět do Bratislavy.

Hospoda U Musea – Ponorka

Dne 18. 3. 1993 se Free Jazz Trio ocitlo při důležité události olomoucké kultury – znovuotevření i dnes legendární Hospody u musea, známé jako Ponorka. Petr Večeřa ve svých poznámkách vzpomíná:

*„... byl to vůbec první koncert, který se v Ponorce konal po její rekonstrukci a znovuvedení do provozu. FJT tak zahájilo řadu koncertů, vernisáží, nocí básníků a jiných kulturních akcí zde provozovaných. Ponorka se postupně stala domovskou scénou FJT, které zde může s určitou pravidelností vystupovat.“*⁹² V dřívější době byla Ponorka především legendou olomouckého undergroundu. Doma zde byla a dodnes je například již zmiňovaná kapela Elektrická svině, přednášel zde například I. M. Jirous či J. H. Krchovský. Od roku 1993 zde vystupuje či vystavuje množství umělců z mnoha různých oblastí kultury. Free Jazz Trio se začalo v Ponorce častěji objevovat po roce 1996 (přímo v tomto roce hned pětkrát). A například v roce 2006 byla Ponorka vůbec jediným místem, kde Free Jazz Trio vystoupilo (třikrát, vždy s Náplavou jako hostem na perkuse). Ponorka není klasickým hudebním klubem s pódiem vyhrazeným pro koncerty a

90 jb: Od dixiku po free jazz, Jihlavské listy, 8. 9. 1994.

91 Orság, Petr: *Příjemný způsob pozdního léta aneb Až jednou umřu*. Hanácké noviny, 3. 9. 1994.

92 Poznámky Petra Večeři k dějinám Free Jazz Tria, archiv Jana Košuliče.

dobrymi podmínkami pro poslech hudby – právě naopak. Prostor je spíše členitý a hrává se nejčastěji v mírně vyvýšené části připomínající pódium v rohovém zlomu dispozice podniku, na které je dobrý výhled v podstatě pouze z jeho bezprostřední blízkosti, o problematických zvukových podmínkách pro hudebníky i posluchače samozřejmě ani nemluvě. Přesto zde mívají (většinou čtvrtěční) koncerty dobrou atmosféru a slušnou návštěvnost.

Ponorka je také místem, kde s Free Jazz Triem vystoupila celá řada hostujících hudebníků. Hned na několika koncertech v letech 2004 – 2006 zde s kapelou hrál Bláhův bratr Lubomír na trubku (s ním také kapela natočila CD *Temperance*). Od roku 2004 zde také na většině koncertů hraje Náplava na djembe. V prosinci roku 2008 se zde jako host také poprvé představil barytonsaxofonista Petr Löffler. V květnu 2010, kdy na koncert nemohl přijít hrát Bláha, se vystoupení jako host zúčastnil Jiří Lamač na syntezátor. Jeho vokální projevy spočívaly ve vykřikování různých novinových titulků. Na konci koncertu se k hostování také na asi 10 minut sám přizval Zdeněk „Čiko“ Šindlář⁹³.



Obr 21: Bratři Josef a Lubomír Bláhovi při koncertě v Ponorce 26. 5. 2005. Foto archiv Petra Večeři.

93 Zdeněk Šindlář je zpěvákem a spolu s kytaristou Miroslavem Zbončákem frontmanem olomoucké kapely Blues Angels. Oba zmiňovaní muzikanti působí na olomoucké hudební scéně již několik desetiletí, veřejnost je zná například z kapely Jazz Kontrakt, která několikrát vystupovala společně s Free Jazz Triem.

V květnu roku 1995 Free Jazz Trio nechybělo v programu XII. Československého jazzového festivalu Olomouc. Festival probíhal od čtvrtku 11. 5. do neděle 14. 5., páteční koncert se odehrál v S-klubu, ostatní akce pak v sále Moravské filharmonie. FJT hrálo v S-klubu. Večeřa vzpomíná na nepříjemné organizační potíže: „... *V S-klubu nebyla nachystána aparatura včas, neboť zvukař zvučil do 18 hod. na Horním náměstí a musel se sbalit, přestěhovat a rozbalit v S-klubu. Začínalo se cca kolem 21 hodiny. Zcela zaplněný sál se počal po 23 hodině vyprazdňovat a soubory kolem půlnoci hrály tak pro 20 diváků. Navíc byly zmatky kolem pořadí kapel ... FJT se tak dostalo na řadu až po půlnoci.*“⁹⁴

Free Jazz Trio hrálo jen o několik měsíců později u příležitosti zahájení provozu (po Ponorce) již druhého olomouckého hudebního klubu. V klubu Maryša na Mrštíkově náměstí v Hejčíně, který vznikl pod záštitou agentury Press Artis, zahrály 1. 11. 1995 spolu s kapelou také Trio Josefa Bláhy a Jazz Dog Open. Prostor klubu Maryša nebyl členům Free Jazz Tria zcela neznámý – kapela zde vystupovala již od roku 1975, kdy se tomuto místu ovšem ještě říkalo Tramp klub. Po zmiňovaném listopadovém koncertě se do Maryše Free Jazz Trio ještě třikrát vrátilo v následujícím roce. Ještě ke konci roku, 15. 12. 1995, zahrálo na pražském festivalu Alternativa v divadle Archa. Jelikož za pořádáním tohoto festivalu stál mimo jiných také UNIJAZZ, připravil vtipný text o Free Jazz Triu do programového letáku dlouholetý a neúnavný propagátor olomouckého free jazzu Vladimír Kouřil: „*To be free or not... klasickou otázkou nevnímala v průběhu posledních tří desetiletí skupina olomouckých jazzmanů jako dilema existenční, ale čistě umělecké. Přežila v trvalém rozporu s českou středněproudou ideologií a filosofií (nejen) moderního jazzu do dneška a její návrat na scénu alternativní hudby znamená vpád vzrušení z živočišné a nevypočitatelné improvizované hudby.* ...“⁹⁵

V polovině ledna 1997 se Free Jazz Trio potřetí dostalo do programu České televize. Tentokrát kapela vystupovala v rámci pořadu *Josef Bláha – archeolog a jazzman*.⁹⁶ Televizní štáb natočil zkoušku kapely v čerstvě zrekonstruovaném studiu – zkušebně Luďka Záruby a následně vystoupení v Ponorce, zorganizované speciálně pro účely natáčení. Celý dvaadvacetiminutový dokument je podložen výhradně hudbou Free Jazz Tria pořízenou ve zkušebně a v Ponorce. Právě do Zárubova studia (ve kterém kapela

94 Poznámky Petra Večeří k dějinám Free Jazz Tria, archiv Jana Košuliče.

95 KOUŘIL, Vladimír: *To be free or not...*, programový leták festivalu Alternativa '95.

96 Pořad vznikl v režii Miroslava Mandiče v produkci tvůrčí skupiny Ondřejková – Vlčková za dramaturgické a scenáristické spolupráce Martina Müllera.

později natočila CD *Temperance*), uvádí kamera diváky hned v úvodní části dokumentu. Bláha v dokumentu líčí dramatickou situaci kolem archeologického průzkumu oblasti, kde v 70. letech vyrostl olomoucký obchodní dům Prior (dnes Galerie Moritz). Za to, že chtěl Bláha dále zkoumat cenné archeologické nálezy pod stavbou obchodního domu, dostal okamžitou výpověď, která vzhledem k politizaci situace znamenala konec jeho kariéry profesionálního archeologa. Právě složitá životní situace jej tehdy velmi sblížila s hudbou, která pro něj byla jistým druhem odreagování.

Jeden z mála koncertů Free Jazz Tria v olomouckém Jazz Tibet klubu proběhl 20. 11. 1997 u příležitosti 25. výročí vzniku kapely.⁹⁷ Na vystoupení přišli i zakládající členové kapely Opravil, Černý a Náplava. Nedlouho po oslavě výročí, 7. 12. 1997, Free Jazz Trio vystoupilo v již podruhé na festivalu Alternativa v pražském Jazz Clubu Železná. Text programového letáku festivalu zve na koncert olomouckých hostů jako na zaručeně kvalitní zážitek: „... *Free jazz: zjevení svobody pro muzikanty západní sféry civilizace. Věrozně: černí Američané John Coltrane a Ornette Coleman. Tuzemská jistota stylu: Free Jazz Trio Olomouc.*“⁹⁸ Večeřa vzpomíná na náročnou cestu do Prahy půjčeným Fiatem Ducato, který za Prostějovem přestal topit (resp. topil pouze při rychlosti do cca 50 km/h). Především cesta zpátky tedy probíhala „*od motorestu k motorestu.*“⁹⁹

V následujícím roce absolvovalo Free Jazz Trio pouze čtyři koncerty – v Ponorce (29. 1.), v Jazz Tibet Clubu (5. 2.) a v Městském divadle v Prostějově na festivalu ART KONTAKT (3. a 4. 4.). První z festivalových vystoupení v Prostějově proběhlo u příležitosti vernisáže výstavy Vladimíra Franze, pozdějšího prezidentského kandidáta z roku 2012. Po prostějovských koncertech čekalo kapelu více než rok dlouhé přerušení činnosti. Na pozadí této pauzy byly především zdravotní potíže, díky kterým byla kapela nucena odmítnout zřejmě dvě nabídky koncertních vystoupení.

Zpět do hudebního života se Free Jazz Trio vrátilo 6. 5. 1999 koncertem v Ponorce. Po něm následovalo 18. 5. vystoupení v Jazz Tibet Clubu. Aktivní členové Free Jazz Tria se pro tento koncert pokusili zajistit speciální hosty – „staré“ Free Jazz Trio ve složení Opravil, Černý, Náplava. Všichni pánové byli dokonce uvedeni na plakátech. Tento pokus o vzkříšení části olomoucké jazzové historie však ztroskotat na tom, že bývalí

97 Dramaturgie Jazz Tibetu se záhy přeorientovala (bohužel pro domácí olomouckou jazzovou scénu) z místních kapel především na hudbu importovanou jak z jiných českých měst, tak i ze zahraničí, spadají především do oblasti jazzového mainstreamu.

98 Programový leták festivalu Alternativa '97, archiv Petra Večeři.

99 Poznámky Petra Večeři k dějinám Free Jazz Tria, archiv Jana Košuliče.

spoluhráči se nesešli na žádné z plánovaných zkoušek ve zkušebně v olomoucké Michalské ulici č. 3.

V září roku 2000 se Free Jazz Trio podívalo k Příbrami do Kamýku nad Vltavou již podruhé na místní festival Coltraneovské dny (jinak též „*Trane's Days*“; poprvé zde kapela hrála v září 1978). Dvoudenní festival (8. - 9. 9.) se konal na statku U Zemanů, podle Večeřových poznámek za organizací stál příznivec Free Jazz Tria Bořek Masner. Na akci vystupovalo například také trio Milana Svobody a jako host František Kop.



*Obr 22: Záruba a Bláha na Coltraneovských dnech v Kamýku nad Vltavou 9. 9. 2000.
Foto archiv Petra Večeři.*

PETRA KONRÁDOVÁ UVÁDÍ

7. COLTRANEOVSKÉ DNY

**T
R
A
N
S
D
A
Y
S**



**TRANELAND
KAMÝK NAD VLTAVOU
/statek u Zemanů/**

8.- 9. září 2000

PROGRAM:

8. září

EXPERIMENT

**NAJ POKK TRIO - FR. KOP j. h.
LHQ**

9. září

MASALA FUNK

**MILAN SVOBODA TRIO
FREE JAZZ TRIO**

duo 3 sax 2 brass

Začátek koncertů vždy od 19.00 hod.

Vstupné: 50,- Kč

Občerstvení zajištěno

Možnost ubytování v Kamýku /25,- Kč, os/

Obr 23: Plakát Coltraneovských dnů v Kamýku nad Vltavou. Archiv Petra Večeři.

S nahrávkami do nového tisíciletí

Po roce 2000 dále pokračuje tendence započatá již po roce 1989 – málo větších festivalů, zato poměrně velké množství vernisáží a menších klubových koncertů. V novém tisíciletí se ovšem objevuje ve sféře amatérských hudební těles nový fenomén – možnost s relativně nízkými finančními náklady nejen pořídit nahrávku ať už koncertní či studiovou, ale také ji rozmnožit na CD nosiče a distribuovat mezi fanoušky. Uvedení CD nosičů na trh na sklonku roku 1982 odstartovalo významný převrat v celé oblasti hudební kultury.¹⁰⁰ Dopady technologického vývoje na hudbu samotnou se nemusí vždy projevit hned – ke skutečně masovému rozšíření CD nosičů došlo o řadu let později. Dalším zlomovým bodem společným vývoji CD technologie a především amatérské a poloprofesionální hudební scéně pak byl právě příchod cenově dostupných CD médií, která bylo možné „vypalovat“ na běžném domácím počítači. Tato úžasná možnost s sebou však přinesla komplikaci, kterou asi nikdo neočekával. Na pole téměř profesionálních produkcí hudebních nahrávek (tedy takových, které alespoň po technické stránce obstojí na trhu) se s boomem CD a dostupné hudební elektroniky dostalo obrovské množství kapel a hudebníků, kteří by v dřívějším tržním prostředí neměli sebemenší šanci se prosadit a natočit a vydat například LP. V posledních zhruba deseti letech je totiž pořízení nahrávky a její rozšíření např. na CD (a dnes ještě významněji také globálně po Internetu) snadné a levné. A proto je fenomén, kterému by se dříve zřejmě říkalo třeba „samizdatově vydávaná hudba“, přerostlý do mamutích rozměrů. Takových, že většina běžných posluchačů ztrácí veškerou schopnost orientace a kvalitativní kategorizace snadno a levně dostupných nahrávek. Tato situace příliš nepřispívá k formování estetických norem většinové společnosti. Jinými slovy současný stav na poli šíření hudby pomocí nahrávek příliš neformuje dobrý vkus společnosti. I v masmédiích (včetně těch veřejnoprávních) jednoznačně převažují banální mainstreamové hudební žánry nad těmi progresivnějšími. Snadno, levně a rychle dostupná a šířitelná média tedy přinesla největší prospěch především hudebním tělesům menších uměleckých kvalit, která dříve neměla šanci ani častěji veřejně vystupovat (jednak kvůli systému přehrávek, jednak kvůli nezájmu pořadatelů koncertů a veřejnosti), ani pořizovat nahrávky a následně je publikovat.¹⁰¹

100 Médium *Compact Disc* uvedla na trh 1. 11. 1982 v Japonsku společnost Philips Research. Viz např. The history of the CD - The introduction. *Philips* [online]. [cit. 2013-10-01]. Dostupné z: <http://www.research.philips.com/technologies/projects/cd/introduction.html>

101 Dalším fenoménem, který zvyhodňuje méně kvalitní a instrumentálně zdatné hudebníky, jsou možnosti úprav natočeného zvuku pomocí moderních počítačových technologií. V dobách natáčení na

Free Jazz Trio samozřejmě za globálním vývojem nezůstalo pozadu a vydalo vlastním nákladem hned několik CD a pro zájemce připravilo také ochutnávku svých nahrávek na internetových stránkách. Ty kapela provozuje od listopadu roku 2007.¹⁰² O těch, které obsahují historické záznamy koncertů, jsme již pojednávali v místech knihy věnujících se právě natočeným a o mnoho let později vydaným koncertům (*Tišovsko a Dnes na Vlnobyti*).



Obr 24: Unikátní snímek současných a bývalých členů FJT z oslavy 30. výročí existence kapely v Divadle hudby 17. 5. 2002. Zleva vzadu Černý, Záruba, Opravil, Bláha, Náplava, vpředu Mahdal a Večeřa. Foto Jan Šmoldas.

magnetofonový pásek nepřipadaly v úvahu úpravy vylepšující celkový dojem z interpretace hudby. Většina posluchačů si vůbec neuvědomuje, do jaké míry jsou například v rádiích prezentované populární nahrávky dotvářeny během natáčení. Vylepšování intonace sólových zpěváků či dodatečné zlepšování souhry rytmických sekcí kapel (v případě, že jsou vůbec hrané živě a ne vytvořené kompletně elektronicky) je v mnohých nahrávacích studiích na denním pořádku. Proto se kapely, jejichž silnou stránkou a těžištěm je především kvalitní živý projev (ať už na pódiu či v nahrávacím studiu) dostávají do složité situace ve vztahu k většině posluchačů neschopných jejich kvality posoudit.

¹⁰² Autorem webových stránek FJT je výtvarník a organizátor kulturního života Vítězslav Novák z Mariánského údolí. Kapela stránky provozovala nejdříve na adrese <http://freejazztrio.czechian.net>, nyní jsou však přesunuty na <http://freejazztrio.wix.com/freejazztrio>. Web obsahuje kromě pozvánek na koncerty také stručný text o historii FJT, výběr z fotografií kapely a diskografii s ukázkami z každého ze zatím vydaných CD, videa z vystoupení na serveru YouTube.com a několik odkazů na články o kapele.

Dne 17. 5. 2002 natočila kapela se zakládajícím bubeníkem kapely Náplavou (perkuse) jako hostem koncert uspořádaný v olomouckém Divadle hudby ke 30. výročí existence kapely. Koncert navštívili i další bývalí členové – Opravil, Černý a Mahdal – kteří však nehráli. Zároveň kapela oslavila Náplavovy 60. narozeniny.

Koncertu byl přítomen také televizní štáb České televize Ostrava, který zde natočil krátký spot odvysílaný 20. 5. v pořadu Večerníky. O několik měsíců později, 27. 1. 2003, sestavil Bláha ve spolupráci s Večeřou výběr skladeb, které poté vydali pod názvem *Looking Back in Dream*. Na CD je celkem 7 skladeb, jímž tvoří rámec první a poslední s tituly *Toníkovi k šedesátce part I a part II*. Celé CD má poněkud meditativní nádech, improvizace jsou spíše klidnější. Čtyřapůlminutovou první skladbu *Toníkovi k šedesátce part I* uvozuje symetrické osmitaktové baskytarové téma, po kterém se rozvíjí volná improvizace tria. Nad spíše hybnější Zárubovou baskytaru Bláha zprvu klade delší tóny, ze kterých však po zhruba jedné a půl minutě vyrůstá již typické Bláhovo sólo s řadou rychlých běhů a expresivního saxofonového „pískotu“. Vlna improvizace se zklidňuje po třetí minutě, kdy Záruba připojuje syntezátor s jemným rejstříkem, připomínajícím flétnu. Na do ztracena rozplynutý konec první části *Toníkovi k šedesátce* navazuje část druhá, zařazená na konci CD. Je klidnou dvou a půlminutovou improvizací na zmiňovaný syntezátor, který zbytek kapely doplňuje různými perkusemi a píšťalkami.

V rozlehlejší skladbě *Conjunction* doprovází Bláhovu houslovou improvizaci spolu s Večeřou a Zárubou také Náplava na djembe. Po dvou a půl minutách, kdy přichází výrazné uklidnění hudebního proudu, nastupuje Večeřa s pravidelným osminovým rytmem hraným na ride činel, který mění předchozí náladu improvizace. Novou energii od Večeři přebírají i Záruba s Bláhou. *Kousek pro budoucnost* Bláhovým úvodním tématem jakoby připomínal období Free Jazz Trio ještě s Milanem Opravilem. V *Double Birthday* se opět přidává na djembe Náplava. Název skladby odkazuje k výročním okolnostem koncertu – 30. výročí existence kapely a zároveň Náplavovy 60. narozeniny. *Double Birthday* je kratší volnou meditací s tenorsaxofonem bez stálého metrického pulzu.



Obr 25: Bláha v Divadle hudby 17. 5. 2002. Foto Luděk Peřina.

Jedinou převzatou skladbou na CD je Garbarkova *Song of Space*, kterou kapela hrála již v dřívějších dobách a objevila se také na CD *Tišnovsko*. Sleeve note k CD *Looking Back in Dream*, která je společným dílem Večeři a Bláhy, upozorňuje na to, že jde o zcela jiné pojetí skladby. Změna v přístupu k interpretaci Garbarkovy hudby je skutečně rapidní. Již na tišnovském koncertě v květnu roku 1982 sice Free Jazz Trio skladbu interpretovalo svérázně, verze z roku 2002 však z originálu zachovává v podstatě pouze obrys Garbarkova tématu. V roce 1982 ještě Free Jazz Trio alespoň v hrubých rysech zachovalo formální obrysy známé z Garbarkova CD *SART*. Základním stavebním prvkem provedení z roku 2002 je baskytarová figura ve třídobém rytmu, udržovaném ride činelem. Nad baskytarovým partem, harmonicky se držícím akordů g moll a F dur, hraje Bláha na saxofon „ospale“ obrys Garbarkova tématu. Po třech a půl minutách saxofonové téma střídá houslové sólo, pod kterým se baskytara posouvá směrem k nižším polohám, v nichž stále zachovává zmíněné harmonické schéma.

Kouřil ve své recenzi CD Free Jazz Tria upozorňuje také na zvukové nevyváženosti např.

v *Kousku pro budoucnost*.¹⁰³ Vzhledem k tomu, že CD je záznamem z koncertu, zaznamenaným nikoliv vícestopou technologií (tzn. každý nástroj zvlášť), ale pouze stereofonně, jsou tyto drobné technické nedokonalosti pochopitelné a téměř nevyhnutelné. U živých nahrávek především improvizované hudby je vždy složité dosáhnout technické dokonalosti už vzhledem k nepředvídatelnosti nadcházejícího hudebního proudu. Významné je však autentické zachycení atmosféry vystoupení a nálady konkrétních improvizací, což se i na CD *Looking Back in Dream* podařilo.

Chronologicky vzato byl dalším v pořadí „samizdatově“ vydaných CD výběr s názvem *Muzika z jídelen závodního stravování No. 3*, o které jsme se zmiňovali u příležitosti koncertu Free Jazz Tria v mariánskohorském jazz klubu konaného roku 1986. V roce 2002 se nahrávka z CD *Dnes na Vlnobyti* dostala do pátého dílu poslechového pořadu Vladimíra Kouřila nazvaného *Tvář moderního jazzu zaměřeného na free jazz*, který proběhl 2. 4. v pražské čítárně organizace UNIJAZZ.¹⁰⁴

V lednu 2004 se Free Jazz Trio rozhodlo k pořízení studiové nahrávky ve studiu Lud'ka Záruby. Hosty natáčení byli opět trumpetista Lubomír Bláha a Antonín Náplava, který na CD *Večeřovi* sekunduje na perkuse. Na natáčení byl přizván i Milan Opravil, který však přišel v půl šesté večer do hospody u Dášenky pouze za Petrem Večeřou a bratry Bláhovými. Během tří natáčecích frekvencí kapela natočila celkem 15 témat – skladeb. Na CD bylo nakonec vybráno 7 skladeb. Autorem názvů skladeb, které nevznikaly při natáčení, ale až dodatečně, je Josef Bláha. Jednotlivé „tematické“ skladby jsou vzájemně propojeny zhruba minutovými improvizovanými kolážemi, nazvanými *Relaxace I – VI*. Hned první skladba *Šibalská skočná* předjímá náladu celého CD. Začíná čtyřtaktovou introdukcí spíše rockově stylizovaných bicích, ke kterým se připojuje „free jazzové unisono“ saxofonu a trubky, doprovázené baskytarou kráčející ve čtvrt'ových hodnotách. „Free jazzovým unisonem“ zde máme na mysli především rytmickou a intonační rozvolněnost projevu obou nástrojů, která dává zvuku specifickou ostrou barvu a jaksí neklidnou náladu. Následující partitura je úryvkem z popisovaného počátku skladby. Je

103 KOUŘIL, Vladimír: *Evergreen stylového undergroundu: Free Jazz Trio (Olomouc)*, Magazín UNI č. 6, 2006, s. 12-14.

104 UNIJAZZ je spolu s ArtForem organizací, která do jisté míry pokračuje v činnosti Jazzové sekce Svazu hudebníků. Čítárna je multifunkčním prostorem situovaným ve starém bytě v domě na Jindřišské ulici nedaleko od Václavského náměstí, která funguje jednak jako kavárna – hospoda, jednak jako knihovna a v neposlední řadě jako prostor pro realizaci různých přednášek a poslechových pořadů. UNIJAZZ dále pořádá řadu koncertů ve svém pražském hudebním klubu Kaštan a vydává v tištěné i internetové verzi kulturní magazín UNI (dostupný na <http://magazinuni.cz>).

třeba mít na paměti, že běžnou notací není možné free jazzový projev přesně zachytit při zachování jednoduchosti a srozumitelnosti notace.

Šibalská skočná

Free Jazz Trio

Tenor Saxophone

Trumpet in B \flat

Bass Guitar

Drum Set

4

Ten. Sax.

Tpt.

Bass

Dr.

7

Ten. Sax.

Tpt.

Bass

Dr.

Na Temperance můžeme poprvé slyšet nový výrazový prvek zvuku baskytary Luďka Záruby – syntezátor. Vzhledem k Zárubou používaným zvukovým barvám a technickým principům, na kterých baskytarový syntezátor pracuje, nelze již mluvit přímo o hře na baskytaru, ale spíše o hře na syntezátor ovládaný baskytarou.¹⁰⁵ Nejvýrazněji se monumentální syntetický zvuk uplatňuje ve skladbě *Zdánlivě klidná pobožnost*, ve které hraje téma rámuující celou skladbu. Syntezátor dále svěžím přímočarým motivem uvozuje také skladbu *Volání pod Sv. Kopečkem*. Jeho přímočarost ostře kontrastuje s trubkou a saxofonem, které se postupně připojují a s notně freejazzově jedovatou intonací jej následují, až parodují. Sourozenci Bláhové si hudebně zjevně výborně rozumějí.

Volání pod Sv. Kopečkem

Free Jazz Trio

The musical score for 'Volání pod Sv. Kopečkem' is presented in three systems. Each system consists of two staves. The first system shows the Synthesizer (Synth.) and Drum Set (Dr.). The second system shows Synth. and Dr. starting at measure 5. The third system shows Synth. and Dr. starting at measure 8. The Synthesizer part consists of a melodic line in treble clef. The Drum Set part consists of a rhythmic pattern of eighth notes with 'x' marks above them. The Synth. and Dr. parts continue the melodic and rhythmic themes respectively.

¹⁰⁵ Samotná jednotka syntezátoru přijímá jako vstupní signál standard MIDI (Musical Instruments Digital Interface). MIDI data jsou získávána ze speciálního snímače a převodníku, nainstalovaného přímo v baskytaře.

Od roku 2008 opět s barytonsaxofonem

Ještě dříve, než se dostaneme k návratu barytonsaxofonu do Free Jazz Tria, zmiňme zajímavé hodnocení, které si kapela vysloužila koncertem s titulem Jazzový pignic 24. 5. 2008 v kulturním domě v Rýmařově. Podepsán pseudonymem *Johan* vyšel dva týdny po koncertu v místních novinách hodnotící článek: „... *Free Jazz Trio z Olomouce, které na pódiu vystřídalilo Tři fotry, se pustilo do rýmařovského publika bez jakýchkoliv okolků a strhlo ho s sebou do víru svobodné invence, jež je odjakživa základní myšlenkou jazzové kultury. Kapela, jejíž historie sahá až do roku 1971, je jedním z mála nosných sloupů české free jazzové scény, pokud ovšem české prostředí takový žánr vůbec rozpozná. Smršť rytmů a melodií, která se v energickém tempu hrnula z jeviště do publika, nenechala v klidu snad nikoho, dokonce i výčep na chodbě během produkce naprosto osířel.*

*Velmi očekávaným vystoupením měl být koncert domácí bubenické show Barel Cirkus. Ovšem chyba lávky, mistr světa a Hvězda hvězd, kapelník souboru, nebudeme ho jmenovat, protože všichni víme, o kom je řeč, bez jakéhokoliv varování nedorazil, a tím pohřbil veškeré očekávání publika a dobrou náladu ostatních členů. Pozitivní na celé situaci však bylo, že jsme byli svědky historické události, kdy v Rýmařově nezahrála domácí kapela, protože nedorazila. Gratulujeme, Jakube!!! ...*¹⁰⁶ Odstavec o očekávaném vystoupení Barel Cirkusu nemohl zůstat necitován, neboť vtipně a zároveň věcně ilustruje situaci v hudebních klubech či jazzklubech v menších městech, kde programy nejsou obsazovány vždy profesionály, ale často také místními amatérskými skupinami.

106 Johan: „Známi neznámí jazzmani“, *Rýmařovský horizont*, 7. 6. 2008, č. 11.

Malý
PIGNIC
jazzový
vol. 1

3F03
(jazz opava)

FREE JAZZ TRIO
(freejazz olomouc)

JINDRA HOLUBEC
(alternativa/jazz karlovice)

BAREL CIRKUS
(rytmická smršť rýmařov)



RÝMAŘOV
24. 5. Malý sál SVČ
20. 00 vstupné: 50,-
ZMĚNA PROGRAMU VYHRAZENA

Obr 26: Plakát na Jazzový Pignic v Rýmařově. Archiv Petra Večeři.

Na koncertě v domácí Ponorce 4. 12. 2008 se do zvuku Free Jazz Tria po dvaceti letech vrátil barytonsaxofon. Jako host vystoupil ve druhé polovině tohoto koncertu saxofonista Petr Löffler, který se stal posledním stálým členem Free Jazz Tria, z něhož tak opět vznikl kvartet. Na vernisáži výstavy Skleník (kapitoly z dějin olomoucké výtvarné kultury 1969-1989) 26. 11. 2009 hrál Löffler poprvé kromě barytonsaxofonu také na altsaxofon, čímž se Free Jazz Trio dále přiblížilo (alespoň co se nástrojového obsazení týče) opravidlovskému období před rokem 1989.



*Obr 27: Bláha a Löffler na 4. Free jazz festivalu v pražském klubu Kaštan 26. 9. 2009.
Foto archiv Petra Věčeři.*

Mezi 27. a 28. červnem 2009 proběhlo v Zárubově studiu další natáčení improvizací kapely. Zúčastnil se opět Náplava, který si zde poprvé zahrál kromě djembe i na conga, ještě jako host se natáčení zúčastnil také Löffler (zatím hrající pouze na barytonsaxofon). Hudba, kterou tehdy Free Jazz Trio během dvou víkendových dní natočilo, zůstala však prozatím nevydaná a nezveřejněná.

Free Jazz Trio dnes

Z historie se nyní přesuňme k současné realitě Free Jazz Tria. Kapela po více než 40 letech hraní pod stejnou hlavičkou a s velmi podobnou hudební filozofií stále existuje a aktivně vystupuje. Zůstává tak výjimečným ostrovem volné jazzové improvizace ve sféře amatérských hudebních těles. Členové spolu prakticky nezkouší, k improvizaci se setkávají až přímo na koncertech. Veřejnost přijímá vystoupení podobně, jako během celé její existence – někdo je expresivními improvizovanými plochami nadšen, pro někoho je to poslech už příliš náročný. Naše společnost momentálně prochází jistou formou úpadku zájmu o jazzovou hudbu, především tu, která nezapadá do stylového mainstreamu. Je-li jazz sám na okraji zájmu hudební veřejnosti, je free jazz v podobě, v jaké jej prezentuje olomoucké Free Jazz Trio, co do zájmu posluchačů blíže spíš okraji žánru. Dostane-li se již však kapela do hledáčku jazzové publicistiky, stále se cení kvalita souboru a fakt, že nikdy neuhnul právě k populárnějším sférám jazzové hudby.

Dokladem je například článek Jana Hocka *Snová umírněnost divokosti na deskách Free jazz Tria*, napsaný v červenci 2013 pro internetový jazzový portál Jazzport.cz: „*Pokud se u nás dá hovořit o skutečné, nefalšované jazzové legendě, pak je povinností zmínit FREE JAZZ TRIO (FJT) z Olomouce. [...] V loňském roce oslavili tito výsostní amatéři s buldočí povahou neuvěřitelných 40 let existence! [...] Postupem času přestávali být tak radikální, stejně jako jejich vzorové Ornette Coleman a John Surman nasávali do oné svobodně rozvolněné jazzové formy hlavně prvky etnické a soudobé vážné hudby. ...*“¹⁰⁷

Na koncertech Free Jazz Tria spatřujeme téměř vždy nejen řadu skalních příznivců kapely, ale také řadu studentů vysokých i středních škol a mladších lidí vůbec, které energická, vypjatá a často i uvolněná hudba baví a vnitřně naplňuje. Skladba koncertů a akcí, na kterých Free Jazz Trio hraje, zůstává podobná zhruba od poloviny 90. let.

Nejčastěji se hraje samozřejmě v Olomouci – jak ve zmiňované Hospodě U Musea –

¹⁰⁷ Hocek, Jan: „Snová umírněnost divokosti na deskách Free Jazz Tria“, *Jazzport.cz*, cit. 17. 10. 2013, dostupné z: <http://jazzport.cz/2013/07/04/snova-umirnenost-divokosti-na-deskach-free-jazz-tria/>

Ponorce, tak například v besedním sále Muzea moderního umění, poměrně často se kapela stále zúčastňuje různých vernisáží regionálních umělců. Stále pokračují tradiční vystoupení kapely na Katedře dějin výtvarných umění Filozofické fakulty Univerzity Palackého při různých výročních akcích.



Obr 28: Bláha v atriu Uměleckého centra UP (Jezuitský Konvikt) 12. 6. 2010. Foto archiv Lukáš Bartl.

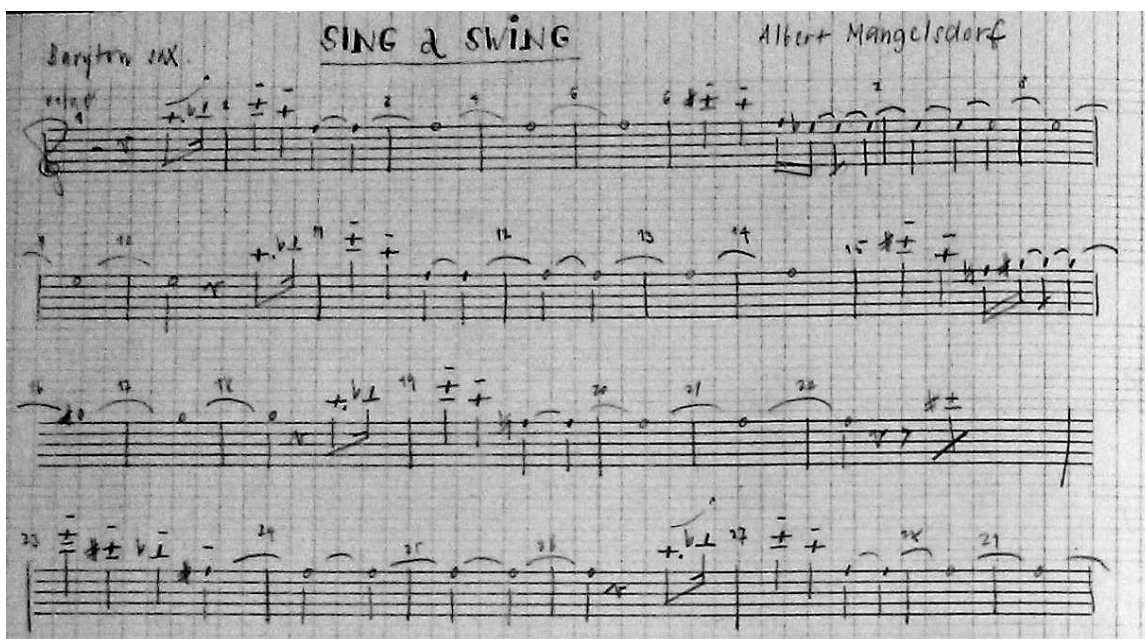
Estetika hudebního projevu Free Jazz Tria a její vývoj

Jak je patrné z předchozích kapitol, prošla kapela Free Jazz Trio během své více než čtyřicetileté existence řadou proměn jak personálních, tak stylových. Již ze samotné podstaty kapely, ve které vždy (tedy i v dobách provozování převzatého repertoáru) hrála naprosto zásadní roli improvizace a volnost projevu, vyplývá, že výsledná podoba produkovaných hudebních struktur je v úzké souvislosti s vývojem obsazení kapely. Z pohledu každodenní přítomnosti pak samozřejmě závisí také na aktuální životní situaci členů. Zaostříme-li pozornost ještě více na úroveň jednotlivých akcí, odvíjí se pak tvar každého vystoupení od prostředí, ve kterém se konalo, počtu a skladbě návštěvníků, jejich náladě a odezvě na hranou hudbu, denní či noční době koncertu apod. Výčet kritérií, které ovlivňují hudebníky při improvizaci, by mohl být velmi dlouhý. Vzhledem k tomu, že záznamů z konkrétních vystoupení Free Jazz Tria je v porovnání s jejich celkovým počtem (dnes zhruba 260!) minimální, můžeme si udělat představu o vývoji kapely pouze rámcovou. I tak jsou stylové a estetické posuny v hudbě Free Jazz Tria čitelné a zajímavé.

V 70. letech se po odchodu Viklického z Olomouce sice Opravil s Free Jazz Triem uchýlil k modernímu repertoáru pod vlivem inspirace především Johnem Surmanem, z pohledu dnešního Free Jazz Tria však šlo o velmi konvenční pojetí. Opravil byl perfekcionista a na všechna vystoupení kapelu pečlivě připravoval. Pro účely studia repertoáru pořizoval z odposlechu notové zápisy skladeb.¹⁰⁸ Několik saxofonových partů nalezených v Opravilově pozůstalosti jen potvrzuje jeho pečlivost a úctu, s jakou k hudbě přistupoval. Jeho rukopis je naprosto precizní, noty jsou opatřeny tempovými a výrazovými poznámkami.

V místech sól si Opravil vypisoval tónový materiál, které chtěl při následných improvizacích uplatňovat. Takto pečlivá příprava například dnes není u jazzových muzikantů běžná ani u tradičního, ani u moderního repertoáru – povětšinou se dnes muzikanti omezují na vypsání tématu s harmonií, forma se už pak často domlouvá pouze ústně. Přípravenost kapely pod Opravilovým vedením však nelze vnímat jako nějaký druh omezení celkového projevu, ale spíše jako snahu o realizaci free jazzového konceptu jako celku.

¹⁰⁸ Na tehdejším trhu s hudebninami nebyly transkripce moderních jazzových skladeb vůbec k dispozici, Opravilovi tedy nic jiného, než přepis na základě většinou složitě získaných nahrávek, nezbyvalo.



Obr 29: Opravitův přepis barytonsaxofonového partu skladby Sing & Swing Alberta Mangelsdorfa. Archiv Josefa Bláhy.

Tuto dlouhodobou snahu potvrzuje také situace provázející již zmiňovanou krizi především u bicích nástrojů ve druhé polovině 70. let. Petr Večeřa díky svým zcela odlišným hudebním východiskům do původního Opravitova konceptu příliš nezapadal. Jeho styl hry má oproti jazzovým bubeníkům, jakými byli Náplava či Hotový, zcela jiné pojetí dynamiky i přístupu k tvorbě rytmických struktur. Ve své hře příliš neutilizuje swingující rytmus, timing drží spíše pomocí „rovných“ čtvrtových, půlových či osminových hodnot. Večeřa také velmi často tíhne k typicky rockovému frázování a užívání velkého bubnu na první a třetí době a malého bubínku na druhé a čtvrté. Jeho příchod tedy znamenal pro Free Jazz Trio první zásadní stylový zlom. Kromě základní bicí soupravy Večeřa používá také celou řadu drobných perkusí. Ty používá většinou k tvorbě meditativních ploch v nižších dynamikách kontrastujících s pulzujícími rytmy hranými na soupravu.

V 80. letech se ke kapele připojuje kontrabasista Mahdal, který spolu se svým nástrojem Tetrachord chassi přináší do kapely amplifikovaný basový nástroj. Jak však dokazuje například záznam koncertu z Tišnova z roku 1982, Tetrachord chassi je zvukově kontrabasu stále relativně blízko. Ze stylového hlediska je Mahdal poměrně univerzálním

hráčem. Sice se ochotně připojuje k Večeřovým rockovým plochám rovnějším a nepřilíš jazzovým stylem hry, na druhou stranu ale stejně ochotně uplatňuje walking bass či zcela volný styl hry reagující na sólové saxofony či housle. Jak bylo zmíněno již dříve, volnější improvizaci Mahdal příliš nakloněn nebyl.

Zásadním zlomem v estetice Free Jazz Tria byl příchod Záruby na konci 80. let. Záruba jako naprostý samouk a hráč spíše rockový se prapůvodnímu konceptu kapely vymykal snad ještě více, než Večeřa. Především vůbec nehrál na akustický ani elektrifikovaný kontrabas, ale pouze na baskytary pražcové a bezpražcové. Přesto, že hru na baskytaru Záruba po technické stránce ovládal velice slušně, neorientoval se v notovém zápise. V kapele například vůbec neuplatňuje walking bass. Jím definované harmonické struktury se často pohybují spíše kolem určitých tónových center, neobsahují příliš logických harmonických spojů a už vůbec ne například harmonické či melodické postupy přejaté z jazzových standardů.¹⁰⁹

Vývoj během 80. let naznačují nahrávky z let 1982 a 1989. Free Jazz Trio se během této doby (v podstatě bez ohledu na změnu na pozici kontrabasisty/baskytaristy) ubíralo postupně od ještě relativně pevných a připravených hudebních forem ke skladbám zcela improvizovaným přímo na koncertech. I u zdánlivě nepřipravených improvizací je však nutné mít na paměti, že v podání zkušených hudebníků, jakými byli Opravil s Bláhou, měly takovéto improvizace často dobře patrnou formu, nepostrádali jistou dávkou (ač řekněme free jazzové) melodičnosti. I pro zcela volnou improvizaci je pak také typické uplatňování určitých relativně ustálených, respektive vyzkoušených schémat. Ta jsou založena jak na technické výbavě jednotlivých hudebníků, tak na jejich stylových preferencích a představách. Proto i u Free Jazz Tria můžeme jasně rozlišovat například expresivní improvizace s výbušnými a jedovatými saxofonovými motivy, či naopak rozvláčné plochy meditativního charakteru bez stabilního rytmického pulzu. Na konci 80. let Free Jazz Trio na svých koncertech (např. na Vlnobyti v roce 1989, posledním koncertě s Opravilem) produkovalo improvizované skladby téměř připomínající částečně komponovaný a nazkoušený tvar.¹¹⁰ Ačkoliv se Free Jazz Trio nepřipravovalo na konkrétní skladby přímo před koncerty, nesmíme zapomínat na fakt, že především Bláha

109 Muzikolog a aktivní jazzový hudebník Lukáš Pecháček k jeho stylu hry v rozhovoru s Janem Blümllem poznamenal, že uvažuje „graficky“, tzn. základem pro jeho improvizaci je uspořádání baskytarového hmatníku, nikoliv primárně hudební principy a zákonitosti.

110 Tématu se již dotýká kapitola Se Zárubou na Vlnobyti, včetně notové ukázky.

s Opravilem, v menším měřítku také s Večeřou, spolu hráli již velice dlouhou dobu. Díky tomu znali vzájemně svou hudební řeč a dokázali na sebe dobře reagovat i v rychlejších tempech. Například v již dříve zmiňované improvizované skladbě Již nalézáme řadu vzájemných spontánních reakcí na improvizované melodicko-rytmické ať již formou téměř úplné či částečné citace, parafráze nebo například logickým a plynulým připojením dalšího hudebního materiálu. Vysoká míra komunikace mezi saxofonisty pak vyvažuje relativní samostatnost a lehkou izolovanost především baskytary, částečně i bicích. Je nutné podotknout, že jak Večeřa, tak Záruba své improvizace spolehlivě a (můžeme-li to u hudby tohoto druhu vůbec takto formulovat) vhodně stylizují v rámci zmiňovaných formových schémat. Nabízí se poněkud lidová a nadnesená formulace, že „všichni hrají stejnou píseň“. Záruba například při improvizaci identifikuje a přejímá latentní harmonii, skrývající se např. v Opravilových saxofonových motivech, už ji však většinou dál příliš harmonicky nerozvíjí. Improvizuje spíše riffově, bez tematických či rytmických struktur delších než maximálně několik taktů.

Dalším zásadním zlomem, který zasáhl do stylového vývoje kapely, byl definitivní odchod Opravila. Kapela posléze dlouho hrála v počtu odpovídajícím jejímu názvu. Například nahrávka Temperance však ukazuje, že Bláha coby umělecký vedoucí a jediný zbylý hráč na melodický nástroj měl jakousi vnitřní potřebu se s Opravilovou absencí v hudbě kapely vyrovnávat. Za jednu z forem tohoto procesu můžeme považovat spolupráci s bratrem trumpetistou Lubomírem Bláhou. S Free Jazz Triem spolupracoval nejen na natáčení CD Temperance, ale také na několika koncertech. Jeho styl hry zachycený na Temperance je svébytný, jedovatý a korespondující s free jazzovým konceptem kapely tak, jak jej praktikovala i v dřívějších dobách. Lubomír Bláha je po stránce techniky hry vybaven stejně dobře, jako jeho bratr. Free Jazz Trio s jeho trubkou dostává nový a zajímavý rozměr. Nahrávka také do improvizací vnáší do jisté míry komponovaný tematický materiál. Ten je stále v souladu například s improvizovanými formami např. z konce 80. let – témata jsou poměrně stručná, ta expresivní mají výbušný charakter, melancholická oproti tomu patřičný klid. Po přednesení tématu pak kapela pokračuje kolektivní improvizací.

Poslední, již stylově méně významnou změnu znamenal pro Free Jazz Trio příchod saxofonisty Petra Löfflera. Ten co do nástrojového obsazení zaujal místo Milana

Opravila – stejně jako Opravil hraje na alt a barytonsaxofon. K němu přidává (kromě řady perkusí, což bylo však pro sólisty Free Jazz Tria typické vždy) občas také zobcovou flétnu či fujaru vyrobenou z běžné gumové hadice. Po stránce hudebního vlivu však Löffler Opravila rozhodně nenahradil, pomyslným uměleckým vedoucím Free Jazz Tria je stále Josef Bláha. Löffler (ač na amatéra hráčsky také obstojně vybaven) se často uchyluje k opatrnějším tematickým vstupům či spíše rytmickému stylu hry, než ke složitější sólové hře. Celkově si projev Free Jazz Tria i dnes zachovává značnou část parametrů, které měl na konci 80. let před odchodem Milana Opravila.

Závěr

Jak vyplývá z předchozího textu, olomoucké Free Jazz Trio je skutečně unikátním souborem v kontextu nejen olomouckého regionu, ale také České republiky (potažmo Československa) a s největší pravděpodobností také v kontextu evropském a světovém. Toto tvrzení se opírá o několik faktů. Prvním z nich je v jazzovém okruhu nepříliš typický koncept kapely vystupující dlouhodobě pod stále stejným názvem. S tím souvisí i fakt, že Free Jazz Trio si svůj název ponechalo bez ohledu na měnící se počet členů a na postupné změny ve stylové orientaci – kapela dnes hraje a vystupuje zcela jinak, než tomu bylo v první polovině 70. let, přesto je stále Free Jazz Triem. Dalším unikátem je (především, ovšem nejenom) Opravilova vytrvalá orientace na free jazz. Přesto, že se kapela vyvíjela a její repertoár a přístup k němu se proměňoval, základní free jazzový koncept ji nikdy neopustil. Měnil a aktualizoval se především přístup k němu. A v neposlední řadě je zcela výjimečná délka trvání existence kapely, především s přihlédnutím k tomu, že fungovala vždy na amatérské bázi (Mahdal byl sice absolventem konzervatoře, kapela však pro členy nikdy nebyla zdrojem obživy).

Bádání zaměřené na Free Jazz Trio také přináší mnoho poznatků z oblasti olomouckého kulturního života. Prokazuje, že v průběhu celé druhé poloviny 20. století zde byl bez ohledu na politickou situaci čilý kulturní provoz. Dále také, že zde vždy byli jazzoví hudebníci schopni svou úroveň překračovat hranice olomouckého regionu.

Při jakékoliv historické práci zaměřené na populární hudbu po roce 45 narážíme na problém poměrně malého časového odstupů od událostí samotných. V případě Free Jazz Tria tomu samozřejmě není jinak. Práce dokonce nemůže být zcela ucelenou a kompletní monografií, protože kapela ve své činnosti stále pokračuje. Badatel (a zřejmě ani nikdo z členů souboru) nemůže předvídat v delším horizontu její další vývoj. Díky ochotě členů samotných ke spolupráci se však z této skutečnosti podařilo vytěžit celou řadu detailních poznatků, které by s větším časovým odstupem jistě upadly v zapomnění a nebylo by možné je již nijak doložit. V některých oblastech je však bádání s časovým odstupem nutností. Jednou se zdá být Jazzová sekce Svazu hudebníků. O této organizaci, která sdružovala v podstatě všechny aktivní jazzové hudebníky v bývalém Československu a řadu nadšených posluchačů a vyvíjela enormně intenzivní organizační činnost i přes řadu

zákazů ze strany režimu, již sice vyšlo několik knih a více či méně odborných článků, stále zde však chybí nezaujatý pohled nepostižený drastickým dopadem stíhání představitelů Jazzové sekce na konci 80. let. Fenomén Jazzové sekce se již pomalu dostává do stavu, kdy se mu může věnovat některý z badatelů, kteří se dění přímo neúčastnili, a zároveň se stále ještě neztrácí možnost práce s pamětníky či průzkumu jejich soukromých archivů.

Shrnutí

Předkládaná práce *Free Jazz Trio – ikona olomoucké hudební scény* se zabývá historií olomoucké jazzové kapely Free Jazz Trio od jejího vzniku roku 1972 až do současnosti. V úvodu práce seznamuje s rozvojem provozování jazzové hudby v Olomouci v 60. letech a s nejdůležitějšími osobnostmi, které zde působily. Mezi ně patřili také zakládající členové Free Jazz Tria Milan Opravil a Antonín Náplava. Hlavní část textu přináší komplexní přehled historického vývoje kapely – jejího personálního obsazení, stylového zaměření a koncertních aktivit. Během své více než čtyřicetileté historie prošlo Free Jazz Trio celou řadou zásadních proměn. Z ryze akustické jazzové kapely (saxofony, kontrabas, jazzově pojaté bicí), jejíž vzorem byl v 70. letech John Surman či Ornette Coleman, se postupem času stalo z velké části elektrifikované těleso kombinující množství různých vlivů z oblastí jazzu a rocku. Roku 1979 se stal členem kapely silně rockově inspirovaný bubeník Petr Večeřa. Klasický kontrabas pak nahradil počátkem 80. let podomácku vyrobený elektrický nástroj Tetrachord chassi Josefa Mahdala a roku 1987 elektrická baskytara Luďka Záruby. V 70. a 80. letech se kapela věnovala především interpretaci převzatých free jazzových skladeb, ke konci 80. let se však projev začal uvolňovat a na vystoupeních se stále častěji objevovala volná improvizace. Po odchodu uměleckého vedoucího Milana Opravila roku 1989 pak Free Jazz Trio postupně dospělo do stavu, kdy celé koncerty improvizuje bez přípravy.

Dění okolo Free Jazz Tria práce zasazuje do sociálního a kulturního kontextu. Představuje významné jazzové festivaly, kterých se kapela zúčastnila a dotýká se také problematiky Jazzové sekce Svazu hudebníků, do jejíž členské základny patřily také hudebníci Free Jazz Tria. Text je doplněn celou řadou dobových fotografií a několika notovými ukázkami. Samostatnou přílohou práce je katalog koncertů, který obsahuje v přehledné formě informace o datech a místech konání koncertů, obsazení kapely (včetně hostů), provedeném repertoáru (je-li znám), spoluúčinkujících souborech a publikovaných recenzích.

Summary

The presented work *Free Jazz Trio – icon of olomouc music scene* deals with the history of Olomouc jazz band Free Jazz Trio since its establishing in 1972 until the present. In the introduction are readers familiarized with the development of jazz music in Olomouc in the sixties as well as with the most important personalities who played jazz there. Among them were the founding members of Free Jazz Trio Milan Opravil and Anthonín Náplava. The main part of the text provides a comprehensive overview of the historical development of the band - its members, development of musical style and concert activities. During its more than forty years of history Free Jazz Trio underwent some fundamental changes. From a purely acoustic jazz band (saxophones, double bass, jazz drum) inspired by John Surman or Ornette Coleman in the seventies became Free Jazz Trio largely electrified band combining a variety of influences from jazz and rock. In 1979 joined the band Petr Večeřa, drummer heavily inspired by rock. Acoustic double bass was in early eighties replaced by electric bass instrument called Tetrachord chassi, homemade by Josef Mahdal. Later in 1987 came electric bass guitarist Luděk Záruba. In the seventies and eighties, the band focused primarily on the interpretation of free jazz compositions. But in the end of eighties started the band with introducing more free improvisation. After leaving of art director Milan Opravil in 1989 Free Jazz Trio gradually grown to the point where musicians improvise on stage freely with no preparation and without any prearranged thematic material.

Events around Free Jazz Trio are set in social and cultural context. Text also deals with significant jazz festivals, which the band participated and also touches the issue of Jazz Section of the Union of Musicians, whose membership base included also musicians of Free Jazz Trio. The text is supplemented by a range of photographs and several notated examples. Separate supplement is complete catalog of Free Jazz Trio's concerts from the years 1972 - 2013 which contains in tabular form information about dates and venues, bands cast (including guests), performed repertoire (if known), other performs and published reviews.

Zusammenfassung

Die hier vorgelegte Arbeit Free Jazz Trio - Ikone der Olmützer Musikszene befasst sich mit der Geschichte der Olmützer Jazzband Free Jazz Trio ab ihrer Entstehung im Jahre 1972 bis zur Gegenwart. In der Einleitung der Arbeit wird man mit der Entwicklung der Ausübung von Jazzmusik in Olmütz in den 60er Jahren und mit den wichtigsten Personen, die hier gewirkt haben, vertraut gemacht. Dazu gehörten auch die Gründungsmitglieder des Free Jazz Trio Milan Opravil und Antonín Náplava. Der Hauptteil des Textes bringt eine komplexe Übersicht des historischen Werdegangs der Band - ihre personelle Besetzung, Stilrichtung und Konzertaktivitäten. Während ihrer mehr als vierzigjährigen Geschichte machte das Free Jazz Trio eine ganze Reihe grundsätzlicher Änderungen durch. Aus einer rein akustischen Jazzband (Saxophon, Kontrabass, auf Jazz-Art gespieltes Schlagzeug), deren Vorbild in den 70. Jahren John Surman oder Ornette Coleman waren, wurde im Laufe der Zeit größtenteils ein elektrifizierter Körper, der eine Anzahl verschiedener Einflüsse aus dem Bereich Jazz und Rock kombiniert. Im Jahre 1979 wurde der stark Rock-inspirierte Schlagzeuger Petr Večeřa Mitglied der Band. Den klassischen Kontrabass hat dann Anfang der 80er Jahre das hausgemachte elektrische Instrument Tetrachord chassi von Josef Mahdal ersetzt und im Jahr 1987 die elektrische Bassgitarre von Luděk Záruba. In den 70er und 80er Jahren hat sich die Band hauptsächlich der Interpretation übernommener Musikstücke des Free Jazz gewidmet, Ende der 80er Jahre begann sich der Ausdruck jedoch zu entspannen und bei den Auftritten zeigte sich immer öfter freie Improvisation. Nach dem Ausscheiden des künstlerischen Führers Milan Opravil im Jahre 1989 erreichte das Free Jazz Trio allmählich einen Status, bei dem sie alle Konzerte ohne Vorbereitung improvisierten. Das Geschehen um die Arbeit des Free Jazz Trios greift in den sozialen und kulturellen Kontext ein.

Sie stellt bedeutende Jazzfestivals vor, an denen sich die Band beteiligt hat und tastet auch die Problematik der Jazz-Sektion beim Musikerverband an, in dessen Mitgliederbasis auch die Musiker des Free Jazz Trios gehörten. Der Text ist um eine ganze Reihe zeitgemäßer Fotos und einige Noten-Ausschnitte ergänzt. Separate Anlage der Arbeit ist ein Konzert-Katalog, der in übersichtlicher Form Informationen über Daten

und Orte der Konzertveranstaltungen, Bandbesetzung (einschließlich Gäste), ausgeführtes Repertoire (falls bekannt), mitwirkendes Ensemble und publizierte Beurteilungen beinhaltet.

Soupis pramenů a literatury

Archivní prameny

Národní archiv Praha, fond Jazzová sekce (jde o pozůstalost – osobní archiv po Karlu Mašitovi, kterou získal Ústav pro soudobé dějiny AV ČR a posléze Národní archiv. Fond zůstal prozatím nezpracovaný, momentálně je v péči 6. oddělení Národního archivu).

Soukromé archivy Jana Blümla a Jana Košuliče (rozhovory a korespondence s J. Beránkem, J. Bláhou, J. Černým, I. Klementem, V. Kouřilem, A. Náplavou, R. Pogodou, L. Pospíšilem, K. Růžičkou, O. Smejkalem, V. Seyfertem, K. Srpem, M. Svobodou, P. Večeřou, E. Viklickým a dalšími; dokumenty, plakáty, korespondence a jiné materiály k historii jazzu a populární hudby na střední Moravě).

Soukromý archiv Josefa Bláhy (soubor korespondence, not, skic a dalších dokumentů z pozůstalosti Milana Opravila).

Soukromý archiv Petra Večeři (poznámky ke koncertům a dějinám Free Jazz Tria, fotografie, články).

Státní okresní archiv Olomouc, fondy: Okresní kulturní středisko Olomouc (1968–1991), Park kultury a oddechu Olomouc.

Audiovizuální prameny

Pořad Rádia dráťák *Psí hodina 59 – Halfskinova valašská trouba II.*, dostupný radiodratak.cz [online].

Dokument České televize *Josef Bláha: archeolog a jazzman* z roku 1997. Režie M. Mandič.

Seriál České televize *Bigbít* z let 1995–2000. Režie: Zdeněk Suchý, Václav Křístek, Zdeněk Tyc, Václav Kučera. Výzkum pramenů: Petr Hrabalík. Odborní poradci: Vojtěch Lindaur, Aleš Opekar.

CD skupiny Free Jazz Trio: *Tišnovsko* (vydáno vlastním nákladem Free Jazz Tria roku 2000), *Muzika z jídelen závodního stravování No. 3* (vydáno vlastním nákladem Jazz klubu Mariánské Údolí roku 2003), *Dnes na Vlnobyti* (vydáno vlastním nákladem Free Jazz Tria roku 2002), *Looking Back in Dream* (vydáno vlastním nákladem Free Jazz Tria roku 2003), *Temperance* (vydáno vlastním nákladem Free Jazz Tria roku 2005), *Live Tišnov 2010* (vydáno vlastním nákladem Free Jazz Tria roku 2014).

Recenze koncertů kapely

Aleš, F.: Hudba od horkých vřidel, *Mladá fronta*, č. 3, 1984.

Čort, Antonín.: Slaný popatnácté džezový, *Mladá Fronta*, 27. 1. 1981.

Čtvrtý ročník Free jazz festu nabídne Barreho Phillipse, *Novinky.cz* [online], 22. 9. 2009.

Benda, Antonín.; Kavalier, P.; Srp, K.: Pražské jazzové dny 1975, *Jazz*, 1975, č. 15, s. 3-4.

Beránek, Jan: Protože jsou jazzově nejmladší, *Jazz*, 1973, č. 13, s. 2.

Beránek, Jan: Protože jsou jazzově nejmladší, *Jazz*, 1973, č. 13, s. 2.

Bliží se 15. SJD, *Zpravodaj slánského jazzklubu*, 1981, č. 9, s. 110-111.

Brněnské Jazzforum, *Melodie*, 1981, č. 1, s. 5.

Dorůžka, Lubomír: Za masovost, za rekordy, *Melodie*, 1975, č. 12, s. 373.

Helcl, R.: Free Jazz Trio slaví jubileum, Olomouci hraje přes 40 let, *MF Dnes*, 4. 11. 2011.

Heloňová, M.: Legendární olomoucké FREE JAZZ TRIO oslaví koncertem ČTYŘICÁTÉ narozeniny., *Olomoucký večerník*, 31. 10. 2011.

Heloňová, M.: Petr Večeřa z Free Jazz Tria: Jsme rádi, že oslovujeme mladou generaci, *Olomoucký večerník*, 7. 11. 2011.

jazz [Seyfert, Václav]: Výborná hudba a skvělá podívaná, *Tišnovský kulturní zpravodaj*, 1982, s. 94-95.

Jazzklub při Kulturním středisku, Melodie, 1982, č. 9, s. 5.

Jazzová sekce Svazu hudebníků, Melodie, 1973, č. 12, s. 5.

jb: Od dixíku po free jazz, Jihlavské listy, 8. 9. 1994.

Jehne, Leo.: Jazz z domácí kuchyně, Květy, 1975, č. 47, s. 36- 37.

Jemelka, Tomáš: Koncert Jana Spáleného & ASPM, Hanácký kurýr, 9. 9. 1994.

Jemelka, Tomáš: Jaroslav Kořán v Pepitě, Žurnál UP, 1995, č. 13, s. 3.

Jemelka, Tomáš: Nový klub v Olomouci, Hanácký kurýr, 10. 11. 1995.

jim: Free Jazz Trio oslavovalo, Olomoucké listy, 23. 5. 2002.

Johan: Známí neznámí jazzmani, Rýmařovský horizont, 7. 6. 2008.

Kavalier, Petr: Slánské jazzové dny, Jazz, 1975, č. 13, s. 7.

Kliment, Ilja: Spojení avantgardy s tradicí, Jazz, 1975, č. 13, s. 25.

Kouřil, Vladimír: Alternativa poněkud free, Lidové noviny, 15. 12. 1995.

Kraus, Tomáš: Zletilý festival, Zpravodaj slánského jazzklubu, 1981, č. 11, s. 151-154.

kuk: Hudba na starých sídlech, Český deník, 8. 7. 1993.

Kütner, D.: Free Jazz Trio oslavilo třicet let, MF Dnes, 20. 5. 2002.

lg: Dnes na Vlnobyčí, Stráž lidu, 28. 5. 1988.

luc: Soul na dušičky, Hanácké noviny, 4. 11. 1995.

Mahdal, Josef: Pronikání freejazzových prvků na moravský venkov, Zpravodaj slánského jazzklubu, 1982, č. 16, s. 257

MěKS Tišnov uvádí. Tišnovský jazzový týden, Tišnovské noviny, 2010, č. 18.

Mladá Boleslav: Příjemné překvapení, Melodie, 1973, č. 6, s. 174.

Olomoucké jazzové dny úspěšné, Stráž lidu, 15. 2. 1972.

Orság, P.: Příjemný způsob pozdního léta aneb Až jednou umřu, Hanácké noviny, 3. 9. 1994.

ph: Karlovarské jazzové dny, Zpravodaj slánského jazzklubu, 1982, č. 13, s. 188-189.

Program 15. slánských jazzových dnů, Zpravodaj slánského jazzklubu, 1981, č. 10, s. 153-155.

První jazzové dny v Blansku, Zpravodaj města Blanska, 1982, č. 10, s. 13.

rk: Letní zastavení v Telči, Rovnost, 8. 9. 1994.

sm: Archeolog Šmíd chtěl být původně malířem, Prostějovský týden, 12. 11. 1997.

Srp, Karel: Amatéři ve Slaném, Melodie, 1975, č. 3, s. 72.

Srp, Karel: Najf 1975. Příliš štědrá porota, Melodie, 1975, č. 6, s. 180.

Střížovská, Eva: Ve Varech se vařil jazz, Mladý svět, 1982, č. 19, s. 15.

Šváb, L.: Najf 73. Pátý festival, druhý národní, Jazz, 1973, č. 6, s. 3-4

Tarantová, L.: Když jde Prahou jazz, Svobodné slovo, 25. 10. 1975.

Ševčík, D.: Olomoucké kulturní léto – díl třetí, Hanácké noviny, 15. 7. 1995.

Šumperk chce mít svůj pravidelný jazzový festival, Melodie, 1981, č. 1, s. 5.

Truhlář, A.: Festival surprises, Jazz forum, 1982, č. 75/2, s. 11.

Titl, Stanislav: Jazz mezi krápníky, Melodie, 1982, č. 11, s. 5.

Titl, Stanislav: Jazz od pramene, Melodie, 1982, č. 6, s. 184.

Titl, Stanislav: Jazzforum v Brně, Melodie, 1981, č. 6, s. 163.

Titl, Stanislav: Šumperská jazzová předpremiéra, Melodie, 1981, č. 7, s. 196.

tr: 1. Jazzové dny Blansko 1982, Příloha bulletinu Jazz, únor 1988, s. 8-9.

Vernisáž s free jazz bandem, Hanácké noviny, 31. 7. 1993.

vk: Výstavu akvarelů Antonína Mareše, Hanácké noviny, 20. 4. 1995.

Bibliografie

Bailey, Derek: *Improvisation. Its Nature and Practise in Music*, Ashborune, 1980.

Benda, Aleš – Kavalier, Petr – Srp, Karel: Pražské jazzové dny 1975, *Jazz*, 1975, č. 15, s. 3-4.

Beránek, Jan: Protože jsou jazzově nejmladší, *Jazz*, 1973, č. 13, s. 2.

Berliner, Paul F.: *Thinking in Jazz. The Infinite Art of Improvisation*, Chicago 1994.

Blüml, Jan: Státní kulturní politika a česká populární hudba v období tzv. normalizace: k činnosti státních uměleckých agentur v letech 1969–1989, in: Poledňák, Ivan (ed.), *Proměny hudby v měnícím se světě*, Olomouc 2007.

Blüml, Jan: Nástin vývoje olomoucké rockové a alternativní scény v letech 1960–2010, *Musicologica Olomucensia*, 2012, č. 15, s. 29-39.

Blüml, Jan: K problematice regionálního výzkumu s přihlédnutím k olomoucké hudební scéně, *Muzikologické fórum*, 2013, č. 2, s. 111-114.

Blüml, Jan: Z kulturní historie rockové hudby v Olomouci: Water-Supply Spectres (1970–1979), *Musicologica Olomucensia*, 2013, č. 17, s. 39-56.

Blüml, Jan: Populární a jazzová hudba, in: Vičar, J. a kol., *Hudba v Olomouci 1945–2010*, Olomouc 2013.

Blüml, Jan – Košulič, Jan: *Free Jazz Trio. Kapitola z dějin českého free jazzu*. Olomouc 2014.

Dědek, Jan: *Zub času*, Praha 2012.

Dorůžka, Lubomír – Poledňák, Ivan: *Československý jazz, minulost, přítomnost*, Praha 1967.

Dorůžka, Lubomír: „Za masovost, za rekordy“, *Melodie*, 1975, č. 12, s. 373.

- Dorůžka, Lubomír: *Panoráma paměti*, Praha 1997.
- Dorůžka, Lubomír: *Český jazz mezi tanky a klíči 1968–1989*, Praha 2002.
- Dorůžka, Lubomír: *Fialová koule jazzu – české jazzové konfese*, Praha 1992.
- Dorůžka, Lubomír: *Jedenáct jazzových osmiček: kronikářské ohlédnutí za osmdesátými léty*, Praha 1990.
- Hocek, Jan: Snová umírněnost divokosti na deskách Free Jazz Tria, *Jazzport.cz* [online], 4. července 2013.
- Hocek, Jan: Dvojí tisoovské zrození Free Jazz Tria, *Jazzport.cz* [online], 13. ledna 2014.
- Chadima, Mikoláš: *Alternativa: svědectví o českém rock and rollu sedmdesátých let: od rekvalifikací k „nové vlně se starým obsahem“*, Brno 1993.
- Jehne, Leo: Jazz z domácí kuchyně, *Květy*, 1975, č. 47, s. 36-37.
- Jenkins, Todd S.: *Free Jazz and Free Improvisation: an Encyclopedia*, Greenwood, 2004.
- Jost, Ekkehard: *Free Jazz: the Roots of Jazz*, Da Capo Press, 1994.
- Košulič, Jan: Koncertní činnost kapely Free Jazz Trio v letech 1972-2012, *Musicologica Olomucensia*, 2012, č. 15, s. 67-78.
- Košulič, Jan: Stručná historie olomoucké kapely Free Jazz Trio. *Muzikologické fórum*, 2013, č. 2, s. 80-84.
- Kotek, Josef: *O české populární hudbě a jejích posluchačích*, Praha 1990.
- Kouřil, Vladimír: Alternativa poněkud free, *Lidové noviny*, 15. prosince 1995.
- Kouřil, Vladimír: Výňatky z korespondence se členy FREE JAZZ TRIA OLOMOUC, *UNI*, 1995, č. 4, s. 16.
- Kouřil, Vladimír: *Jazzová sekce v čase a nečase: 1971-1987*, Praha 1999.
- Kouřil, Vladimír: Free jazz je projevem svobody, *Lidové noviny*, 3. října 2002.

- Kouřil, Vladimír: Evergreen stylového undergroundu Free Jazz Trio (Olomouc), *UNI*, 2006, č. 6, s. 12-14.
- Kouřil, Vladimír: *Divná hudba dob nekalých*, Praha 2006.
- Kouřil, Vladimír: Mámo, strašidlo: free jazz!, *A2*, 2009, č. 21, s. 18-19.
- Kouřil, Vladimír: Free Jazz Trio – Ze života jazzové avantgardy v srdci Evropy, *His Voice*, 2009, č. 2, s. 12-15.
- Martínek, L.: Jazzovou sekci nedáme, in: Wiendl, Jan (ed.), *Normy normalizace*, Praha 1996.
- Matzner, Antonín – Poledňák, Ivan – Wasserberger, Igor a kol.: *Encyklopedie jazzu a moderní populární hudby, část věcná*, Praha 1983.
- Matzner, Antonín – Poledňák, Ivan – Wasserberger, Igor a kol.: *Encyklopedie jazzu a moderní populární hudby, československá scéna*, Praha 1990.
- Monson, Ingrid: *Saying something. Jazz improvisation and interaction*, Chicago 1997.
- Robinson, Bradford. Free jazz [online]. [cit. 2014-04-28]. Dostupné z: http://www.oxfordmusiconline.com/subscriber/article/grove/music/10185?q=free+jazz&search=quick&pos=2&_start=1#firsthit
- Srp, Karel: *Výjimečné stavy: povolání Jazzová sekce*, Praha 1994.
- Tomek, O.: Akce jazz, *Securitas imperii*, 2003, č. 10, s. 235-329.
- Vaněk, Miroslav: *Byl to jenom rock and roll? Hudební alternativa v komunistickém Československu 1956–1989*, Praha 2010.

Anotace

Jméno a příjmení autora:	Bc. Košulič Jan
Název katedry a fakulty:	Katedra muzikologie, Filozofická fakulta FF UP v Olomouci
Název diplomové práce:	Free Jazz Trio – ikona olomoucké hudební scény
Vedoucí diplomové práce:	Mgr. Jan Blüml
Počet znaků:	147 111
Počet příloh:	1 (28 stran)
Počet titulů použité literatury:	43
Klíčová slova:	Free Jazz Trio, jazz, free jazz, Olomouc

Charakteristika diplomové práce:

Diplomová práce je zaměřena na olomouckou amatérskou jazzovou kapelu Free Jazz Trio. Chronologicky popisuje historii souboru a jeho personální vývoj. Free Jazz Trio práce zasazuje do kontextu české jazzové scény. V samostatné kapitole se práce věnuje stylovému a estetickému vývoji hudebního projevu kapely. Přílohou práce je kompletní katalog koncertů odehraných v letech 1972 – 2013.